

Nasilje u mladenačkim vezama: Uloga zlostavljanja u djetinjstvu i privrženosti roditeljima

---

Goleš, Nikolina

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zadar / Sveučilište u Zadru**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:162:182106>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-10-21**

Sveučilište u Zadru
Universitas Studiorum
Jadertina | 1396 | 2002 |

Repository / Repozitorij:

[University of Zadar Institutional Repository](#)

zir.nsk.hr

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

Sveučilište u Zadru
Odjel za psihologiju
Sveučilišni diplomski studij
Psihologija

Nikolina Goleš

**Nasilje u mladenačkim vezama: Uloga zlostavljanja
u djetinjstvu i privrženosti roditeljima**

Diplomski rad

Zadar, 2024.

Sveučilište u Zadru
Odjel za psihologiju
Sveučilišni diplomski studij
Psihologija

Nasilje u mladenačkim vezama: Uloga zlostavljanja u djetinjstvu i privrženosti roditeljima

Diplomski rad

Student/ica:
Nikolina Goleš

Mentor/ica:
Doc. dr.sc. Arta Dodaj

Zadar, 2024.

Izjava o akademskoj čestitosti

Ja, **Nikolina Goleš**, ovime izjavljujem da je moj **diplomski** rad pod naslovom **Nasilje u mladenačkim vezama: Uloga zlostavljanja u djetinjstvu i privrženosti roditeljima** rezultat mojega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na izvore i radove navedene u bilješkama i popisu literature. Ni jedan dio mojega rada nije napisan na nedopušten način, odnosno nije prepisan iz necitiranih radova i ne krši bilo čija autorska prava.

Izjavljujem da ni jedan dio ovoga rada nije iskorišten u kojem drugom radu pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj, obrazovnoj ili inoj ustanovi.

Sadržaj mojega rada u potpunosti odgovara sadržaju obranjenoga i nakon obrane uređenoga rada.

Zadar, 16. rujan 2024.

Sadržaj

Sažetak	1
Abstract	2
1. Uvod.....	3
1.1. Definicije nasilja u partnerskim vezama	3
1.1.1. Rizični i zaštitni faktori nasilja u vezi	4
1.1.2. Učestalost nasilja u mladenačkim vezama	5
1.2. Definicija zlostavljanja u djetinjstvu	7
1.2.1. Zlostavljanje u djetinjstvu i nasilje u mladenačkim vezama	9
1.3. Privrženost roditeljima	11
1.3.1. Privrženost roditeljima i nasilje u mladenačkim vezama	14
1.4. Privrženost roditeljima, zlostavljanje u djetinjstvu i nasilje u vezama	15
2. Cilj i problemi istraživanja	17
2.1. Cilj istraživanja	17
2.2. Problemi i hipoteze	17
3. Metoda.....	19
3.1. Sudionici	19
3.2. Mjerni instrumenti	20
3.2.1. Inventar iskustva u bliskim vezama (Kamenov i Jelić, 2003)	20
3.2.2. Upitnik trauma u djetinjstvu (Bernstein, 2003)	21
3.2.3. MSDV 2.0 (García-Carpintero-Muñoz i sur., 2023).....	22
3.2.4. Upitnik sociodemografskih karakteristika	24
3.3. Postupak	24
3.4. Obrada rezultata	25
4. Rezultati.....	27
5. Rasprava.....	36
6. Zaključak.....	44
7. Literatura	45

Nasilje u mladenačkim vezama: Uloga zlostavljanja u djetinjstvu i privrženosti roditeljima

Sažetak

Nasilje u mladenačkim vezama je prijetnja ili čin fizičkog, emocionalnog ili seksualnog nasilja između dvoje ljudi koji su u partnerskoj vezi. Zlostavljanje u djetinjstvu uključuje fizičko nasilje, emocionalno nasilje, seksualno nasilje, fizičko zanemarivanje i emocionalno zanemarivanje djeteta. Privrženost je jaka emocionalna veza između djeteta i onoga tko se brine o njemu, najčešće roditelja ili skrbnika. Cilj ovog istraživanja je bio utvrditi doprinos iskustva zlostavljanja u djetinjstvu i dimenzija privrženosti roditeljima u objašnjenju doživljavanja i počinjenja različitih oblika nasilja u mladenačkim vezama. U istraživanju je sudjelovao 171 ispitanik iz Republike Hrvatske od čega je 136 bilo ženskih, a 35 muških ispitanika. Dobni raspon se kretao od 19 do 29 godina. Istraživanje je provedeno online, a korišteni su *Inventar iskustva u bliskim vezama* (Kamenov i Jelić, 2003), *Upitnik trauma u djetinjstvu* (Bernstein, 2003) i *Multidimenzionalna skala nasilja u vezi* (García-Carpintero-Muñoz i sur., 2022). Obradom rezultata utvrđena je značajna pozitivna povezanost između svih oblika zlostavljanja u djetinjstvu i doživljavanja i počinjenja nasilja u vezi, osim povezanosti između emocionalnog zanemarivanja i doživljavanja nasilja putem interneta i kontrole i nadzora te počinjenja kontrole i nadzora, fizičkog nasilja i seksualnog nasilja. Također je utvrđena značajna pozitivna povezanost između dimenzija privrženosti roditeljima i doživljavanja i počinjenja nasilja u vezi, osim povezanosti između dimenzije anksioznosti i doživljavanja kontrole i nadzora, doživljavanja i počinjenja fizičkog nasilja te dimenzije izbjegavanja i počinjenja kontrole i nadzora i seksualnog nasilja. Što se tiče doprinosa različitih oblika zlostavljanja u nasilju na doživljavanje nasilja u vezi, pokazalo se da je emocionalno nasilje značajan prediktor doživljavanja psiho-emocionalnog nasilja, seksualno nasilje je značajan prediktor doživljavanja kontrole i nadzora, psiho-emocionalnog nasilja, fizičkog nasilja i seksualnog nasilja te da je fizičko zanemarivanje značajan prediktor doživljavanja fizičkog nasilja. Za počinjenje se pokazalo da je emocionalno nasilje značajan prediktor počinjenja kontrole i nadzora i psiho-emocionalnog nasilja te da je seksualno nasilje značajan prediktor počinjenja fizičkog i seksualnog nasilja. Što se tiče doprinosa privrženosti roditeljima, dimenzija izbjegavanja je značajan prediktor za sve vrste doživljavanja nasilja u vezi, a dimenzija anksioznosti je značajan prediktor doživljavanja psiho-emocionalnog nasilja. Također, dimenzija izbjegavanja je značajan prediktor počinjenja psiho-emocionalnog nasilja, a dimenzija anksioznosti je značajan prediktor počinjenja nasilja putem interneta, kontrole i nadzora te seksualnog nasilja.

Ključne riječi: zlostavljanje u djetinjstvu, privrženost roditeljima, doživljavanje i počinjenje nasilja u vezi

Youth dating violence: The role of childhood abuse and parental attachment style

Abstract

Youth dating violence is a threat or act of physical, emotional or sexual violence between two people who are in a relationship. Childhood abuse includes physical violence, emotional violence, sexual violence, physical neglect, and emotional neglect of a child. Attachment is a strong emotional bond between a child and someone who cares for them, usually a parent or a guardian. The aim of this research was to determine the contribution of childhood abuse and parental attachment in explaining victimization and perpetration of various forms of violence in youth relationships. 171 subjects from the Republic of Croatia took part in the research, of which 136 were female and 35 were male. The age range was from 19 to 29 years. The research was conducted online, and the *Inventory of Experience in Close Relationships* (Kamenov and Jelić, 2003), *Childhood Trauma Questionnaire* (Bernstein, 2003) and *Multidimensional Scale of Dating Violence* (García-Carpintero-Muñoz et al., 2022) were used. Results revealed a significant positive connection between all forms of childhood abuse and victimization and perpetrating of violence in a relationship, except for correlation between emotional neglect and victimization of cyber violence and control and supervision, and perpetration of control and supervision, physical violence and sexual violence. A significant positive correlation was also found between parental attachment and victimization and perpetration of violence in a relationship, except for correlation between anxiety dimension and victimization of control and supervision, victimization and perpetration of physical violence and avoidance dimension and perpetration of control and supervision and sexual violence. Regarding the contribution of childhood abuse on dating violence, childhood emotional violence is a significant predictor of victimization of psycho-emotional violence, sexual violence is a significant predictor of victimization of control and supervision, psycho-emotional violence, physical violence and sexual violence, and that physical neglect is a significant predictor of victimization of physical violence. For perpetration, it was shown that emotional violence is a significant predictor of perpetration of control and supervision and psycho-emotional violence, and that sexual violence is a significant predictor of perpetration of physical and sexual violence. Regarding the contribution of parental attachment, avoidance dimension is a significant predictor for all types of victimization in dating violence, while anxiety dimension is a significant predictor of victimization of psycho-emotional violence. Also, avoidance dimension is a significant predictor of perpetration of psycho-emotional violence, and anxiety dimension is a significant predictor of perpetration of cyber violence, control and surveillance, and sexual violence.

Key Words: childhood abuse, parental attachment, intimate partner violence

1. Uvod

Ljudi započinju partnerske veze s težnjom i očekivanjem da će pronaći partnera koji će biti brižan i koji će zadovoljiti njihove romantične potrebe. Kvalitetna romantična veza uključuje partnerske odnose pune poštovanja, podrške, povjerenja, prihvaćanja i brige za partnera.

Nasilje u partnerskim vezama događa se u svim vrstama partnerskih veza: heteroseksualnim vezama, istospolnim vezama, u braku, u dugotrajnim i kratkotrajnim vezama, u trenutnim i prošlim vezama, u vezama odraslih i u vezama mladih i adolescenata (Olsen i sur., 2010). Istraživanja pokazuju da je nasilje u vezi najčešće tijekom rane odrasle dobi te da oko 50% mladih prijavljuje da su doživjeli nasilje u vezi, dok njih 40% prijavljuje da su bili počinitelji nasilja u vezi (Goncy i sur., 2016). S obzirom na čestinu pojave nasilje u mladenačkim vezama, važno je zapitati se koji su to faktori koji tome doprinose. Jedan od faktora koje su istraživači proučavali je zlostavljanje u djetinjstvu koje predstavlja važan čimbenik budućeg doživljavanja i počinjenja nasilja (Manchikanti Gómez, 2011). Uz zlostavljanje u djetinjstvu, čest predmet istraživanja je i privrženost roditeljima za koju se pokazalo da utječe na brojne sfere života pojedinca, pa tako i na romantične veze (Lee i sur., 2014). U ovom istraživanju ćemo dublje pogledati kakav je odnos zlostavljanja u djetinjstvu, privrženosti roditeljima i nasilja u mladenačkim vezama te njihovih pojedinačnih dimenzija, uključujući i doživljavanje i počinjenje nasilja u vezi.

1.1. Definicije nasilja u partnerskim vezama

Jedan od problema ovog područja istraživanja je sama operacionalizacija nasilja u partnerskim vezama. Iako se definicije nasilja često razlikuju od istraživanja do istraživanja, većina definicija ističe da postoje tri glavna oblika nasilja u partnerskim vezama: fizičko, emocionalno i seksualno nasilje (Chesworth, 2018). Nasilje u mladenačkim vezama se općenito može definirati kao prijetnja ili čin fizičkog, emocionalnog ili seksualnog nasilja između dvoje ljudi koji su u partnerskoj vezi (Chesworth, 2018). Fizičko nasilje uključuje namjernu upotrebu fizičke sile da bi se uzrokovala bol, ozljeda ili smrt partnera. Takva ponašanja su primjerice guranje, udaranje, pljuskanje, bacanje predmeta na partnera, čupanje kose, upotreba oružja i slično. Emocionalno nasilje uključuje prijetnje i djela kojima je cilj uzrokovati psihološku i emocionalnu bol kod partnera. Počinitelji nasilja to postižu vrijeđanjem, ponižavanjem,

vikanjem, korištenjem pogrđnih imena, verbalnim prijetnjama, izolacijom od prijatelja i obitelji, degradiranjem partnera i slično. Seksualno nasilje uključuje neželjena i neugodna seksualna ponašanja poput dodirivanja bez pristanka, upotrebe fizičke sile da se izvedu određena seksualna ponašanja i upuštanje u seksualnu aktivnost s partnerom koji nije dao pristanak ili ne može dati pristanak. Što se tiče ozbiljnosti nasilja, možemo razlikovati: a) 1. stupanj nasilja - guranje, hvatanje, bacanje predmeta radi zastrašivanja, oštećenje imovine i kućnih ljubimaca; b) 2. stupanj nasilja - udaranje, griženje i šamaranje; i c) 3. stupanj nasilja - uporaba oružja, gušenje ili pokušaj davljenja. Što se tiče različitih oblika nasilja, razlikujemo: a) intimni terorizam/patrijarhalni terorizam - agresija je dominantno muškarca na ženu, služi ne samo kontroli i dominaciji partnera, već i stvaranju straha; b) nasilan otpor - situacija u kojoj se partner opire takvoj agresiji, često u samoobrani, šanse za ozljedu partnera su veće; i c) situacijsko nasilje u paru - agresija je uzajamna, niskog intenziteta i često je posljedica situacijskog sukoba, a ne alat za kontrolu ili samoobranu (Patra i sur., 2018).

1.1.1. Rizični i zaštitni faktori nasilja u vezi

Nasilje u mladenačkim vezama je ozbiljan i skup zdravstveni problem koji ima širok raspon posljedica za one koje doživljavaju i čine nasilje, kao i za društvo u cjelini (Black i sur., 2011). Žrtve nasilja izvještavaju o brojnim zdravstvenim problemima, poput fizičkih ozljeda, kroničnih bolova, bolova u zglobovima, spolno prenosivih bolesti, loše kvalitete spavanja i slično. Brojne su i posljedice po mentalno zdravlje, kao što su depresija, suicidalnost i posttraumatski stresni poremećaj (Chesworth, 2018). Istraživači su proučavali rizične čimbenike za počinjenje nasilja u partnerskim vezama, kao i rizične čimbenike za doživljavanje nasilja u partnerskim vezama. Pokazalo se da se s dobi smanjuje rizik od nasilja u vezama te da se vrhunac nasilja događa u kasnoj adolescenciji i ranoj odrasloj dobi (Sianko i sur., 2019). Izloženost nasilju među roditeljima u djetinjstvu i iskustvo zlostavljanja u djetinjstvu su se pokazali kao prediktivni faktori u počinjenju nasilja u budućim romantičnim vezama (Capaldi i sur., 2012). I odnosi s vršnjacima mogu imati utjecaj na pojavu nasilja u partnerskoj vezi. Druženje s agresivnim vršnjacima je prediktivno za nasilje u adolescentskim vezama, dok su se kvalitetna prijateljstva pokazala kao zaštitni faktor (Capaldi i sur., 2012). Ove podatke možemo objasniti i iz perspektive da mladi ljudi koji imaju više problema u ponašanju biraju prijatelje sa sličnim

karakteristikama te da ponašanje prijatelja utječe i na njihovo ponašanje. S druge strane, stabilna grupa prijatelja i socijalna podrška služe kao zaštitni faktor, a socijalna izolacija kao rizični faktor za počinjenje i doživljaj nasilja u partnerskoj vezi. Spencer i suradnici (2019) su u svojoj meta analizi proučavali rizične faktore za doživljavanje fizičkog nasilja u vezi. Među najjačim prediktorima doživljavanja nasilja su prijašnje doživljavanje nasilje u vezi, ozljede uzrokovane od strane nasilnog partnera i uhođenje od strane partnera. Ostali rizični faktori doživljavanja fizičkog nasilja u vezi uključuju zlostavljanje u djetinjstvu, upotreba alkohola, depresija, razina obrazovanja, religioznost, trajanje veze... Isti autori su proveli i meta analizu za rizične faktore počinjenja fizičkog nasilja u vezi (Spencer i sur., 2022). Ponovno su se najjačim rizičnim faktorima pokazala prijašnja iskustva počinjenja fizičkog, emocionalnog u seksualnog nasilja, uzrokovanje ozljede partnera i doživljavanje fizičkog, emocionalnog i seksualnog nasilja u vezi. Neki drugi rizični faktori počinjenja nasilja uključuju zadovoljstvo vezom, komunikacijske vještine, strategije rješavanja sukoba, zlostavljanje u djetinjstvu, zloupotreba alkohola...

1.1.2. Učestalost nasilja u mladenačkim vezama

Učestalost nasilja u mladenačkim vezama uvelike ovisi o metodologiji istraživanja, spolu i dobi žrtve i počinitelja nasilja, pa i o samoj operacionalizaciji nasilja u istraživanju. Procjenjuje se da jedna od tri žene i jedan od četiri muškaraca postane žrtva nasilja u partnerskoj vezi bar jednom u životu (Joksimovic i sur., 2024). U pregledu istraživanja Evans i suradnici (2022) su utvrdili da se prevalencija doživljavanja nasilja u vezi među mladima kreće od 3% za fizičko nasilje do čak 80% za psihološko nasilje. Za počinjenje nasilja u vezi prevalencija se kreće od 5% za fizičko nasilje do 87% za psihološko nasilje. Nadalje, u pregledu 42 rada koja su ispitivala nasilja u vezi, Machado i suradnici (2023) su utvrdili da je uzajamno nasilje među partnerima najčešći oblik nasilja u vezi. Babcock i suradnici (2019) navode da je kod 70% slučajeva nasilja u vezi nasilje bilo uzajamno.

Što se tiče spola, Olsen i suradnici (2010) navode da ako nasilje u vezi definiramo kao radnje koje dovode do fizičke ozljede pojedinca, onda se pokazalo da je nasilje muškaraca nad ženama mnogo češće nego nasilje žena nad muškarcima. Međutim, ako nasilje u vezi definiramo kao upotrebu fizičke sile protiv intimnog partnera bez obzira na posljedice te radnje, onda istraživanja pokazuju da postoji veća sličnost u frekvenciji nasilja s obzirom na spol. Ovo je razmišljanje potvrdio i Archer (2000) u svojoj meta-

analizi gdje se pokazalo da istraživanja temeljena na mjerama koje procjenjuju specifične čineve nasilja u cjelini pokazuju da žene imaju jednaku ili veću vjerojatnost da će počinuti nasilne radnje u svojim romantičnim vezama nego muškarci. Rezultati istraživanja Svjetske zdravstvene organizacije (WHO) korištenjem intervjua licem u lice na 24 000 žena u 10 zemalja su pokazali da su sve vrste nasilja nad ženama značajno rasprostranjene - fizičko nasilje, 13-61%; emocionalno nasilje, 20-75%; i seksualno nasilje 6-59% (Karakoc i sur., 2015). Ahmadabadi i suradnici (2020) su utvrdili prevalenciju doživljavanja fizičkog nasilja za žene od 9.7% i 12.1% za muškarce, prevalenciju emocionalnog nasilja za žene od 16.3% i 17.4% za muškarce te prevalenciju uznemiravanja za žene od 7% i za muškarce od 8.2%. U istraživanju koje je provedeno samo na muškarcima, 17.6% je prijavilo da su bili žrtve fizičkog nasilja u vezi bar jednom, a manje od 1% je prijavilo da su bili žrtve seksualnog nasilja (Reid i sur., 2008). Ovo istraživanje nije obuhvaćalo emocionalno nasilje što je čest nedostatak istraživanja nasilja u partnerskim vezama. S druge strane, Dim i Elabor-Idemudia (2018) su utvrdili da je 10.1% muškaraca prijavilo da su bili žrtve emocionalnog nasilja, dok je isto učinilo 6.8% žena. White i suradnici (2024) navode da prema podacima Svjetske zdravstvene organizacije 27% žena su bar jednom u životu bile žrtve fizičkog ili seksualnog nasilje od strane partnera.

Nadalje, neka istraživanja nisu otkrila spolne razlike s obzirom na počinjenje nasilja u ljubavnim vezama (Marshall i Rose, 1990, prema Stover i sur., 2018), ni s obzirom na doživljavanje nasilja (Taylor i Mumford, 2016). S druge strane, nekoliko je istraživanja utvrdilo da su muškarci češće počinitelji nasilja u intimnim vezama u odnosu na žene (Cho i sur., 2020), dok su druga istraživanja dobila da su žene bile agresivnije prema svojim partnerima u odnosu na muškarce (Ahmadabadi i sur., 2020; Ahmadabadi i sur., 2021). Također, neka su istraživanja ispitivala postoji li razlika u počinjenju specifičnih oblika nasilja s obzirom na spol. Na primjer, Hokoda i suradnici (2012) su utvrdili da je vjerojatnije da će muškarci počinuti seksualno nasilje u usporedbi sa ženama, a da će žene vjerojatnije počinuti fizičko i emocionalno nasilje nad partnerom u romantičnoj vezi u usporedbi s muškarcima. Hines i Saudino (2003) su također dobili da žene češće čine emocionalno nasilje u odnosu na muškarce. Ajduković i suradnici (2007) su dobili sličan trend spolnih razlika u Hrvatskoj te utvrdili da djevojke češće čine fizičko nasilje nad partnerima u odnosu na mladiće. Isto tako, djevojke češće doživljavaju i čine emocionalno nasilje, dok mladići češće čine različite oblike seksualnog nasilja.

Razlike u čestini nasilja u partnerskim vezama mogu se uočiti s obzirom na dob. Pokazalo se da se s dobi smanjuje rizik od nasilja u vezama te da se vrhunac nasilja događa u kasnoj adolescenciji i ranoj odrasloj dobi (Capaldi i sur., 2012). Lewis i Fremouw (2001) su utvrdili da se postotak doživljavanja nasilja kreće između 9% i 65% (kad se uključi i verbalno nasilje), te da je fizičko i emocionalno nasilje češće u vezama srednjoškolaca i studenata u odnosu na bračne partnere. Istraživanja pokazuju da je nasilje u partnerskim vezama češće u studentskoj populaciji nego u bilo kojoj drugoj dobnoj skupini (Karakurt i sur., 2013). Pregledom rezultata 9 istraživanja na studentskoj populaciji se utvrdila prevalencija doživljavanja fizičkog nasilja od 1% do 31%, psihološkog nasilje od 10% do 77% te seksualnog nasilja od 10% do 36% (Scherer i sur., 2016). Prema pregledu Dardisa i suradnika (2015) iskustvo nasilja u vezi je jako često među studentima te 80% njih je izjavilo da su bili ili žrtva ili počinitelj nekog oblika nasilnog ponašanja. Procjena počinjenja fizičkog nasilja za žene je bila između 17% i 48%, dok je za muškarce bila između 10% i 39%. Procjene počinjenja emocionalnog nasilja su bile još i veće te je između 60% i 83% žena izjavilo da su sudjelovale u emocionalnom zlostavljanju partnera, dok je isto izjavilo između 55% i 80% muškaraca. Iako se ova iskustva čine normativnima, ona su ipak alarmantna i sugeriraju da bi studiranje moglo biti posebice ranjivo vrijeme za počinjenje i doživljavanje nasilja u partnerskoj vezi. Capaldi i suradnici (2012) izdvajaju nekoliko razloga i čimbenika rizika koji bi mogli objasniti zašto je nasilje tako često tijekom studiranja. Starija dob i veća uključenost roditelja služe kao zaštitni čimbenici za počinjenje nasilja u partnerskoj vezi, dok su uporaba alkohola i smanjena društvena podrška rizični čimbenici. Studenti na fakultetu, posebice oni na ranijim godinama fakulteta, su u većem riziku zbog odsutnosti roditelja i njihovog sustava podrške te zbog uporabe alkohola.

1.2. Definicija zlostavljanja u djetinjstvu

Zlostavljanje u djetinjstvu se definira kao nasilan čin koji uključuje fizičko nasilje, emocionalno nasilje, seksualno nasilje i zanemarivanje (Pinheiro, 2006, prema Li i sur., 2019) koje se često u istraživanjima dijeli na fizičko zanemarivanje i emocionalno zanemarivanje (Løken i Reikstad, 2012). Mathews i suradnici (2023) su u svom istraživanju utvrdili prevalenciju zlostavljanja u djetinjstvu za fizičko nasilje 32%, za emocionalno nasilje 30.9%, za seksualno nasilje 28.5% te za zanemarivanje 8.9%. Na

uzorku studenata u Turskoj, Ustuner Top i Cam (2021) su utvrdili prevalenciju različitih oblika zlostavljanja u djetinjstvu- za emocionalno nasilje 40.3%, za fizičko nasilje 31.8%, za seksualno nasilje 30.4%, za emocionalno zanemarivanje 30% i za fizičko zanemarivanje 44.7%.

Fizičko nasilje u djetinjstvu se definira kao namjerna tjelesna ozljeda uzrokovana od strane skrbnika (Crosson-Tower, 2008, prema Løken i Reikstad, 2012). U ACE istraživanju (The Adverse Childhood Experiences Study) u kojem se ispitala prevalencija zlostavljanja u djetinjstvu utvrđeno je da je 23.8% ispitanika doživjelo neki oblik fizičkog nasilja u djetinjstvu. Emocionalno nasilje u djetinjstvu se može definirati kao ponovljeni obrasci ponašanja koji djetetu šalju poruku da je bezvrijedno, nevoljeno, nije dovoljno dobro, ugroženo i potrebno samo za zadovoljenje tuđih potreba (Hart i sur., 2011, prema Løken i Reikstad, 2012). U ACE istraživanju 10.6% ispitanika je izjavilo da su u djetinjstvu doživjeli emocionalno nasilje. Seksualno nasilje u djetinjstvu obuhvaća seksualnu interakciju koja može uključivati fizički kontakt ili može biti bez kontakta (tzv. egzibicionizam) između djeteta i odrasle osobe (Rind i Tromovitch, 1997). ACE istraživanje je utvrdilo ukupnu prevalenciju seksualnog nasilja u djetinjstvu od 20.7%, s tim da je ono bilo veće za žene (24.7%) u odnosu na muškarce (16%). Fizičko zanemarivanje se može definirati kao neuspjeh roditelja da zaštite dijete od ozljeda ili da mu pruže osnovne potrebe poput hrane, skloništa i odjeće (Erickson i Egeland, 2011, prema Løken i Reikstad, 2012), dok je emocionalno zanemarivanje povezano s disfunkcijom u privrženosti između djeteta i skrbnika. U ACE istraživanju ispitanici su izvijestili o 9.9% fizičkog zanemarivanja i 14.8% emocionalnog zanemarivanja u djetinjstvu. Nasilje u djetinjstvu ostavlja brojne dugoročne posljedice. Carr i suradnici (2020) su napravili pregled preko stotinu radova koja su ispitala posljedice zlostavljanja u djetinjstvu. Izdvojili su tri glavne skupine posljedica s kojima se nose žrtve zlostavljanja u djetinjstvu: posljedice na fizičko zdravlje, posljedice na mentalno zdravlje te psihosocijalne posljedice. Posljedice na fizičko zdravlje uključuju neurološke, respiratorne, kardiovaskularne i gastrointestinalne poremećaje, kao i poremećaje spavanja i psihosomatske poremećaje. Također se pokazalo da osobe koje su bile zlostavljane u djetinjstvu pate od kronične fizičke boli te da imaju povećani rizik za razvoj dijabetesa i karcinoma. Posljedice zlostavljanja u djetinjstvu na mentalno zdravlje uključuju agresivne poremećaje ponašanja, korištenje opojnih supstanci te poremećaje prehrane u djetinjstvu i adolescenciji. Također su česti posttraumatski stresni poremećaj, anksioznost, depresija,

bipolarni poremećaj, poremećaji osobnosti u odrasloj dobi... Negativne psihosocijalne posljedice započinjaju već u djetinjstvu, a neke se zadržavaju i u odrasloj dobi. To uključuje deficite u kognitivnom funkcioniranju, poremećaje razvoja govora, lošiji školski uspjeh, deficite u emocionalnom razumijevanju, nesigurnu privrženost, probleme u romantičnim vezama... (Carr i sur., 2020).

1.2.1. Zlostavljanje u djetinjstvu i nasilje u mladenačkim vezama

S obzirom na prevalenciju i ozbiljne posljedice zlostavljanja u djetinjstvu, ne čudi da je ono bilo čest problem u istraživanjima nasilja u vezama. Istraživanja su utvrdila povezanost između zlostavljanja u djetinjstvu i doživljavanja i počinjenja nasilja u vezama (Li i sur., 2019; Li i sur., 2020; Krause-Utz i sur., 2021; Fedina i sur., 2024). Jedna od najčešćih teorija koja se spominje u literaturi za objašnjenje ovakvih nalaza je teorija o međugeneracijskom prijenosu nasilja ili tzv. „ciklus nasilja“. Ova teorija naglašava da je nasilno ponašanje nešto što naučimo unutar obitelji i prenosimo dalje na druge odnose u životu. Pojedinci koji su doživjeli nasilje od strane članova obitelji vjerojatnije će prihvatiti nasilje kao očekivani aspekt međuljudskih odnosa te će također biti pod većim rizikom za doživljavanje nasilja u vezi. Isto tako, oni mogu biti pod većim rizikom za počinjenje nasilja u vezi jer su vidjeli takav način ponašanja modeliranog u svom obiteljskom okruženju i usvojili ga kao normalno ponašanje (Holt i sur., 2008). Ovo je mišljenje potkrijepljeno prikazima slučajeva i empirijskim dokazima koji upućuju na to da počinitelji nasilja često dolaze iz obitelji u kojoj postoji povijest nasilja (Langhinrichsen-Rholing, 2005, prema Widom i Wilson, 2014). Stith i suradnici (2000) u meta-analizi koja ispituje odnos između doživljenog zlostavljanja i nasilja u vezi u odrasloj dobi, pronašli su male do srednje veličine efekta između doživljavanja fizičkog zlostavljanja u djetinjstvu i počinjenja zlostavljanja ili viktimizacije u vezama. Međutim, iako se ova teorija spominje u okvirima nasilja u romantičnim vezama već 60-ak godina, istraživači još uvijek u potpunosti ne razumiju sve faktore koji mogu utjecati na pojavu nasilja u sklopu ove teorije. U kontekstu romantičnih veza neki od tih faktora su povijest traume partnera, trenutno ponašanje partnera, postavljene granice u vezi i povijest privrženosti u djetinjstvu i kasnije (Whitefield i sur., 2003).

Još jedna teorija koja povezuje zlostavljanje u djetinjstvu i pojavu nasilja u romantičnoj vezi je „model izbjegavanja bijesa“ (AAM – Anger Avoidance Model) koji se

predložili Gardner i Moore 2008. godine. Ovaj model predlaže da pojedinci skloni agresivnom ponašanju tipično imaju (a) averzivnu razvojnu povijest koji karakterizira kronično zlostavljanje u djetinjstvu i (b) temperament koji se opisuje kao neobuzdan i vrlo reaktivan. Gardner i Moore pretpostavljaju da ova dva obrasca zajedno rezultiraju razvojem ranih maladaptivnih schema (koje služe kao okvir kroz koji se tumači životno iskustvo) i loše razvijenim vještinama emocionalne regulacije, što na kraju rezultira pokušajima da se izbjegnu negativne emocije, posebice ljutnja. Prema AAM-u, kad izbjegavanje više nije moguće i osoba ne uspijeva smanjiti osjećaje ljutnje, tad dolazi do nasilnog ponašanja kao načina da se ukloni percipirani nepodnošljivi afekt (Smyth i sur., 2017). Ključna komponenta AAM-a je da pojedinci s problemima agresivnog ponašanja izvješćuju o ranoj povijesti učenja ponašanja koje je obilježeno kroničnim zlostavljanjem, grubim i averzivnim okruženjem gdje povlačenje iz situacije često nije opcija. Ovaj je model dobio značajnu empirijsku podršku, oslanjajući se na već istraženu povezanost zlostavljanja u djetinjstvu i nasilja u partnerskim vezama (Smyth i sur., 2017).

Istraživanja također pokazuju vezu između zlostavljanja u djetinjstvu i poteškoća u nekoliko aspekata romantičnih odnosa odraslih, uključujući intimnost, seksualnu prilagodbu i rješavanje sukoba (DiLillo, 2001, prema DiLillo i sur., 2007). Foshee i suradnici (1999) su utvrdili da pojedinci koji su u djetinjstvu bili zlostavljani ili su svjedočili nasilju između roditelja su češće bili počinitelji nasilja u vezi u odrasloj dobi, te su lakše prihvaćali doživljavanje nasilja u vezi od strane partnera. Oni ove nalaze objašnjavaju „teorijom socijalnog učenja“ prema kojoj svjedočenje ili doživljavanje nasilja u kućanstvu tijekom djetinjstva vodi do budućeg počinjenja ili doživljavanja nasilja u romantičnim odnosima u odrasloj dobi. Fizička agresija unutar obitelji pruža snažan model za djecu da nauče agresivno ponašanje i daje poruku da je takvo ponašanje primjereno (Widom i Wilson, 2014). Riggs i O'Leary (1989; prema Foshee i sur., 1999) u svom modelu nasilja u vezama koje se bazira na teoriji socijalnog učenja, ističu prihvaćanje nasilja i agresivan stil reagiranja kao dva glavna poveznika između svjedočenja obiteljskom nasilju i nasilja u vezama. Rezultati svih ovih istraživanja sugeriraju da odrasli koji su bili zlostavljani u djetinjstvu se mogu razlikovati od odraslih bez povijesti nasilja i u sklonosti da započnu romantičnu vezu i u općenitoj kvaliteti veze kad je ona formirana.

Postoje i neke spolne razlike o utjecaju zlostavljanja u djetinjstvu na ponašanje u odrasloj dobi. Muškarci koji su bili zlostavljani u djetinjstvu imaju veću vjerojatnost da će

u odrasloj dobi postati počinitelji nasilja u vezi, dok je kod žena vjerojatnije da će doživjeti nasilje u vezi ako su već doživjele nasilje u djetinjstvu (Stith i sur., 2000). S druge strane, u jednom istraživanju je 60 % muškaraca koji su u djetinjstvu bili zlostavljani izjavilo da su bili i žrtve i počinitelji nekih oblika nasilja u vezi (Voith i sur., 2020). Nadalje, Fang i Corso (2008) su pronašli da je fizičko zlostavljanje u djetinjstvu značajan prediktor počinjenja nasilja u vezi samo za žene, a seksualno zlostavljanje u djetinjstvu je značajan prediktor počinjenja nasilja za muškarce. U istraživanju Junga i suradnika (2019) seksualno zlostavljanje u djetinjstvu je bio značajan prediktor doživljavanja nasilja u vezi samo za žene, dok je psiho-emocionalno zlostavljanje u djetinjstvu bilo značajan prediktor za muškarce.

Jedna od kritika teorije socijalnog učenja i ciklusa nasilja je činjenica da ne postanu svi koji su bili zlostavljani u djetinjstvu ili su svjedočili nasilju počinitelji ili žrtve nasilja u vezama. Primjerice, Kaufman i Ziegler (1987, prema Karakurt i sur., 2013) su utvrdili da tek oko 30% onih koji su bili zlostavljani u djetinjstvu kasnije postanu nasilni u vezama. Li i suradnici (2019) su u svojoj meta analizi utvrdili da je utjecaj zlostavljanja u djetinjstvu na doživljavanje nasilja u vezi relativno slab. Dakle, iako možemo zaključiti da je iskustvo zlostavljanja u djetinjstvu važan rizični faktor za kasnije nasilno ponašanje, ipak je za pretpostaviti da ono objašnjava samo dio varijance nasilnog ponašanja te da tu utječu i brojni drugi čimbenici poput privrženosti, drugih trauma, korištenja sredstava ovisnosti...

1.3. Privrženost roditeljima

Privrženost se definira kao jaka, emocionalna veza koju pojedinac ima s posebnim ljudima u životu, a koja mu tijekom interakcije s njima pruža ugodu i radost, a u trenucima stresa njihova blizina ga može utješiti (Berk, 2015). Prema teoriji privrženosti sigurna privrženost majci služi suštinskom motivu preživljavanja i pokreće cjeloživotne skupove osobina koje se nazivaju stilovi privrženosti, a koji između ostalog utječu na spoznaje, afekte i ponašanje u intimnim vezama (Dutton i White, 2012). Dva značajna autora u području teorije privrženost su John Bowlby i Mary Ainsworth. Prema Bowlbyu, urođena ponašanja dojenčeta drže roditelja blizu da bi ga zaštitio od opasnosti i pružio dojenčetu podršku tijekom istraživanja okoline (Waters i Cummings, 2000, prema Berk, 2015). Bowlby smatra trajna emocionalna veza između djeteta i roditelja služi djetetu kao sigurna baza u istraživanju okoline. Ta predodžba dostupnosti roditelja služi kao unutarnji radni

model, odnosno očekivanja djeteta da će figura privrženosti biti dostupna i da će pružiti djetetu podršku i interakciju. S dobi se unutarnji radni modeli revidiraju i proširuju kako djeca razvijaju svoje kognitivne, emocionalne i socijalne sposobnosti te kroz interakciju s roditeljima i formiranje drugih bliskih veza (Berk, 2015). S druge strane, Mary Ainsworth je bila zainteresirana za individualne razlike te je ispitala hoće li djeca koristiti roditelje kao sigurnu bazu u istraživanju okoline. Na temelju istraživanja privrženosti u ranoj dobi utvrdila je tri stila privrženosti roditeljima: sigurna privrženost, anksiozno-izbjegavajuća (ili kraće izbjegavajuća) i anksiozno-opiruća (ili kraće opiruća), a naknadno su Mary Main i Judith Solomon izdvojile i četvrtu vrstu privrženosti- dezorganizirana privrženost (Shaver i Mikulincer, 2007). Sigurno privrženost djeca uvjereni su da će primarni njegovatelj biti dostupan i osjetljiv te se osjećaju hrabro u istraživanju svijeta. Ova djeca koriste primarnog skrbnika (obično majku, ali ne uvijek) kao sigurnu bazu, istražujući dalje od osobe s kojom su privrženi, ali traže blizinu kada su uznemireni, umorni ili tjeskobni (Škrbac, 2012). Djeca s anksiozno-izbjegavajućim stilom privrženosti su nesigurni hoće li roditelj biti dostupan i hoće li odgovoriti na njihove potrebe. Oni su skloni separacijskoj anksioznosti i oklijevaju u istraživanju svijeta. Ovaj se stil obično razvija kao odgovor na majčinu nedosljednu dostupnost i odaziv. Ova djeca vide sebe kao samog i neželjenog, ne traže bliskost i razvijaju destruktivne modele ponašanja (Kokorić, 2006). Djeca s anksiozno-opirućim stilom privrženosti ne očekuju da će roditelj odgovoriti na njihove potrebe i pokušavaju živjeti život bez emocionalne podrške drugih. Ovaj stil se razvija kad majka odbije dijete koje traži utjehu i zaštitu (Bowlby, 1988). Djeca koja imaju ovaj stil privrženosti roditeljima vide sebe kao nesigurne i bojažljive, a na druge gledaju kao na nepouzdanu osobu (Kokorić, 2006). Djeca koja imaju dezorganiziran stil privrženosti se najčešće ponašaju neočekivano jer su naučili da očekuju iznenadne promjene ponašanja te nisu razvila uhodan obrazac ponašanja. To je povezano s nepredvidivim ponašanjem od strane skrbnika koji može imati neriješene gubitke ili neriješene traume povezane s privrženostu (Shaver i Mikulincer, 2007). Ovakva djeca su često traumatizirana ili su žrtve nasilja. U jednom od ranih istraživanja stilova privrženosti Ainsworth i Writting (1969, prema Vasta i sur., 1998) su dobili da oko 65% djece pokazuje sigurnu privrženost prema roditeljima, 25% djece pokazuje anksiozno-izbjegavajući stil, a 8% djece anksiozno-opirući. Interakcije s figurama privrženosti koje su dostupne i osjetljive promoviraju siguran stil privrženosti s pozitivnim mentalnim reprezentacijama sebe i drugih. Ova sigurna privrženost rezultira niskim razinama tjeskobe i izbjegavanja (Mikulincer i Shaver,

2012). Pojedinaac sa sigurnom privrženosti pokazuje visoko samopoštovanje s ravnotežom između intimnosti s drugima i autonomije. Oni koriste konstruktivne strategije regulacije emocija usmjerene na oslobađanje od stresa i održavanje pozitivnih i podržavajućih odnosa. Međutim, interakcije s figurama privrženosti koje su nedostupne, ne reagiraju ili zlostavljaju promoviraju nesigurne stilove privrženosti koje dovode do razvoja suprotnih osobina (Shaver i Mikulincer, 2007). Nadalje, istraživači su posebnu pozornost posvetili ispitivanju stabilnosti privrženosti od djetinjstva do odrasle dobi. Sutton (2018) navodi da meta-analize, korištenjem intervjuja i mjera samoprocjene, pronalaze da je privrženost relativno stabilna od dojenačke dobi i djetinjstva do odrasle dobi. Istraživanja općenito pronalaze da oko 70% pojedinaca ima stabilan stil privrženosti te da je privrženost u dojenačkoj dobi prediktivna za privrženost u odrasloj dobi (Sutton, 2018). Međutim, važno je naglasiti da postoje neki faktori koji utječu na stabilnost privrženost. Primjerice, pojedinci koji su bili zlostavljani u djetinjstvu pokazuju manju stabilnost stila privrženosti u odnosu na pojedince koji nisu bili zlostavljani (Lo i sur., 2019).

Neka istraživanja koja su proučavala stil privrženosti u odnosu na nasilje u vezi su koristila klasičnu podjelu na četiri stila privrženosti, dok su neka istraživanja koristila dvodimenzionalnu dimenziju privrženosti, kao što je slučaj i u ovom istraživanju. Batholomew i Holowitz (1991) su osmislili model koji definira kategorije koje odgovaraju kombinaciji ekstremnih pozicija na dimenzijama anksioznosti i izbjegavanja. Njihov dvodimenzionalni model se sastoji od „mišljenja o sebi“ i „mišljenja o drugima“, a rezultati na ovim dimenzijama daju četiri moguća prototipa privrženosti. Oni koji postižu niske rezultate na dimenziji anksioznosti i izbjegavanja spadaju pod sigurnu privrženost. Njih karakterizira pozitivno mišljenje o sebi i drugima zbog dosljedne brige koju su primili. Ugodno im je osloniti se na druge i lako ih je utješiti. Zaokupljeni pojedinci (visoka anksioznosti, nisko izbjegavanje) imaju negativnu sliku o sebi, ali pozitivnu sliku o drugima zbog nekonzistentne brige koju su primili. Oni pokazuju emocionalnu ovisnost o drugima, negativne afekte, pretjeranu osjetljivost na potencijalne prijetnje i nisko samopoštovanje. Odbijajući pojedinci (niska anksioznost, visoko izbjegavanje) imaju pozitivni mišljenje o sebi te sebe vide kao otporne osobe koje ne trebaju druge, dok o drugima imaju negativnu sliku zbog nedovoljne brige u ranoj dobi. Iako im je neugodno u blizini drugih ljudi, imaju o sebi pozitivnu sliku. Razvijaju strategiju poricanja potreba privrženosti, izbjegavanju zblizavanje, intimnost, ovisnost u bliskim odnosima te se oslanjaju na sebe i svoju neovisnost. Plašljivi pojedinci su oni koji postižu visoke rezultate

na dimenziji anksioznosti i izbjegavanja te imaju negativno mišljenje o sebi i o drugima. Oni aktivno traže odnose s drugima, ali ih koči njihov strah od odbijanja. Imaju nisko samopoštovanje i visoke razine negativnog afekta. Također, pokazalo se da su postoji značajna negativna povezanost između sigurne privrženosti (niska anksioznost, nisko izbjegavanje) i plašljive privrženosti (visoka anksioznost i visoko izbjegavanje), kao i negativna povezanost između zaokupljene privrženosti (visoka anksioznost i nisko izbjegavanje) i odbijajuće privrženosti (niska anksioznost i visoko izbjegavanje).

1.3.1. Privrženost roditeljima i nasilje u mladenačkim vezama

Istraživanja privrženosti i nasilja u vezama pokazala su da je nesigurna privrženosti povezana s počinjenjem i doživljavanjem nasilja u vezi. Primjerice, Bartholomew i Horowitz (1991) su utvrdili da pojedinci s nesigurnim stilovima privrženosti se često oslanjaju na destruktivna sredstva poput nasilja da bi zadržali osjećaj sigurnosti u vezi. U ovakve su veze ugrađeni osjećaji ljubomore i ljutnje koji mogu izaći na površinu kad partner percipira stvarnu ili zamišljenu prijetnju. Bowlby (1988) predlaže da ljudi s nesigurnim stilovima privrženosti često vide bezazlene situacije kao prijeteće i posljedično pokazuju ljutita i ljubomorna ponašanja prema svom partneru. Za njih je ljutnja, neprijateljstvo i separacijska anksioznost bihevioralni odgovor na njihov krajnji strah od napuštanja. Stoga počinitelji nasilja u partnerskim vezama koji imaju nesigurne stilove privrženosti koriste lošije vještine suočavanja (nasilje, vrijeđanje, agresija) u svjesnom ili nesvjesnom pokušaju da se zaštite od napuštanja (Allison i sur., 2008). Holtzworth-Munroe i suradnici (1997) otkrili su da nasilni muževi, u usporedbi s nenasilnim muževima, imaju veću vjerojatnost da će imati nesigurne stilove privrženosti, osjećati tjeskobu zbog napuštanja te biti ljubomorni i nepovjerljivi prema svojim partnerima. Nadalje, Magorokosho i Mberira (2020) su na studentskom uzorku pronašli da postoji značajna veza između anksiozne i izbjegavajuće privrženosti i počinjenja nasilnog ponašanja u vezi. Također, istraživanja su pronašla više razine nesigurne privrženosti među pojedincima koji su bili počinitelji nasilja u partnerskoj vezi u odnosu na pojedince koji nisu počinili nasilje (Dutton i sur., 1994).

U meta-analizi koju su proveli Stefania i suradnici (2023) pokazalo se da su povezanosti između dimenzije anksioznosti i svih oblika doživljavanja nasilja u vezama značajne i niske (u rasponu od .18 do .25), s tim da su povezanosti bile veće za općenito,

psihološko i seksualno nasilje, nego za fizičko nasilje. Prema njima pojedinci s anksioznom privrženosti na negativna emocionalna stanja reagiraju korištenjem ekstremnih oblika emocionalne regulacije, poput stalne potrebe za uvjeravanjem, a zbog straha od napuštanja ne mogu izaći iz nasilne veze (Mikulincer i Shaver, 2011, prema Stefania i sur., 2023). U istoj meta-analizi se utvrdilo da je dimenzija izbjegavanja značajno povezana sa svim oblicima doživljavanja nasilja u vezi, a povezanosti su se kretale od .18 do .30 (Stefania i sur., 2023). Kod ovih osoba nedostatak emocionalnog ulaganja i izbjegavanje intimnosti dovodi do problema u romantičnim vezama. Ako imaju minimalna očekivanja od partnera da im budu podrška, mogli bi biti tolerantniji prema disfunkciji odnosa. Gledajući iz perspektive uzajamnog nasilja, osobe s izbjegavajućom privrženosti imaju tendenciju koristiti komunikacijske strategije koje bi anksiozni partner protumačio kao pokušaj izbjegavanja bliskosti. Njihovo povlačenje i udaljavanje od bliskosti i intimnosti veze može dovesti do nasilja od strane partnera kao disfunkcionalnog pokušaja da ih se zadrži blizu (Kuijpers i sur., 2012, prema Stefania i sur., 2023).

U drugoj meta-analizi u kojoj se ispitivala povezanost s počinjenjem nasilja, pokazalo se da je dimenzija anksioznosti povezana sa svim oblicima počinjenja nasilja u vezi (Velotti i sur., 2022). Anksiozno privrženi pojedinci doživljavaju negativna emocionalna stanja zbog neispunjavanja njihovih potreba za ljubavi i predanosti. Oni mogu usvojiti disfunkcionalne strategije emocionalne regulacije poput zahtjeva za potporom i odobravanjem do verbalnih prijetnji kada ne mogu regulirati negativne emocije (Simpson i Rholes, 1994, prema Velotti i sur., 2022). Za počinjenje nasilja od strane anksiozno privrženih pojedinaca rezultati su malo nejasniji. Iako je nekoliko istraživanja utvrdilo korelacije anksiozne privrženosti i počinjenja nasilja u vezi, ova je meta-analiza dobila da je taj utjecaj većinom slab (Velotti i sur., 2022). Korelacija sa fizičkim i psihološkim nasiljem je značajna ali mala, što ukazuje da je potrebno bolje proučiti kakva je točno povezanost anksiozne privrženosti sa počinjenjem nasilja u vezi.

1.4. Privrženost roditeljima, zlostavljanje u djetinjstvu i nasilje u vezama

Istraživanja koja ispituju ulogu zlostavljanja u djetinjstvu i privrženosti roditeljima na pojavu nasilja u vezi daju nedosljedne rezultate. U jednom se istraživanju utvrdilo da ispitanici s anksioznom privrženosti koji su bili izloženi nasilju u djetinjstvu češće postaju počinitelji nasilja kasnije u vezi (Grych i Kinsfogel, 2010). Slično su dobili Lee i suradnici

(2014) na populaciji studentica te su utvrdili da je anksiozna privrženost medijator između iskustva nasilja u djetinjstvu i počinjenja nasilja u vezi. Stover i suradnici (2018) su pronašli da je izloženost nasilju u djetinjstvu značajan prediktor doživljavanja i počinjenja nasilja u romantičnoj vezi, ali nisu dobili moderatorski efekt nesigurne privrženosti na odnos između nasilja u djetinjstvu i počinjenja nasilja u vezi. Također, u njihovom istraživanju se samo izbjegavajuća privrženost pokazala značajnim prediktorom doživljavanja nasilja u vezi, a anksiozna privrženost nije bila značajna. Wekerle i Wolfe (1998) su dobili da je nasilje u djetinjstvu veći prediktor doživljavanja i počinjenja nasilja u vezama od privrženosti.

Kaufman-Parks i suradnici (2018) su proveli longitudinalno istraživanje koje je pratilo ispitanike od adolescencije do mlađe odrasle dobi u kojem su proučavali utjecaj fizičkog zlostavljanja u djetinjstvu i kvalitete odnosa s roditeljima na počinjenje nasilja u vezi. Utvrdili su da je fizičko nasilje u djetinjstvu značajan i konzistentan prediktor počinjenja nasilja u adolescentskim i mladenačkim vezama. Ovi nalazi se slažu da teorijom socijalnog učenja prema kojoj pojedinac izložen nasilju može početi gledati na nasilje kao na prihvatljivo i neophodno u vezi. Moguće je da iskustvo fizičkog nasilja u djetinjstvu formira štetna uvjerenja o nasilju koje pojedinac prenosi na druge odnose tijekom života. Iako se u istraživanju utvrdila prediktivnost fizičkog nasilja na nasilje u vezi, autori naglašavaju da postoje drugi nekontrolirani faktori koji su na to mogli utjecati. Primjerice, to su ozbiljnost nasilja, spol roditelja koji je vršio nasilje te da li je nasilje bilo samo fizičko ili je obuhvaćalo i druge oblike nasilja u djetinjstvu. Nadalje, kvaliteta odnosa s roditeljima je također značajan i neovisan prediktor nasilja u romantičnim vezama. Pojedinci koji izvještavaju o većoj kvaliteti odnosa s roditeljima rjeđe su prijavljivali počinjenje nasilja u vezi. Ovi nalazi se slažu s teorijom socijalnog učenja i teorijom privrženosti. Pojedinci uče kako gledati na odnose s drugima i kako se ponašati u tim odnosima s obzirom na kvalitetu odnosa s roditeljima, isto kao što uče kako gledati na nasilje iz vlastitog iskustva doživljavanja ili svjedočenja nasilju u djetinjstvu. Kad se pojedinac osjeća voljeno i prihvaćeno od strane roditelja te kad mu roditelji odgovaraju na njegove potrebe, vjerojatnije je da će biti sigurno privržen i s drugim ljudima u životu (Bartholomew i Horowitz, 1991). Ovaj osjećaj sigurnosti pomaže zaštititi pojedinca od negativnih uvjerenja o vezama, uključujući partnerovu nedostupnost, nepovjerenje ili napuštanje, koji povećavaju vjerojatnost pojave nasilja u vezi. Također, ovi rezultati su konzistentni s

nalazima koji su utvrdili da muškarci i žene koji čine nasilje u vezi najčešće pokazuju nesigurne stilove privrženosti- zaokupljeni, plašljivi i anksiozni (Ali i Naylor, 2013).

2. Cilj i problemi istraživanja

2.1. Cilj istraživanja

Iako su istraživanja uloge zlostavljanja u djetinjstvu i privrženosti roditeljima na pojavu nasilja u vezi relativno česta, rezultati su još uvijek nekonzistentni. Kao što je već navedeno, rana odrasla dob je period kad je nasilje u vezi najčešće. Stoga je cilj u ovom istraživanju bio utvrditi doprinos iskustva zlostavljanja u djetinjstvu i dimenzija privrženosti roditeljima u objašnjenju doživljavanja i počinjenja nasilja u mladenačkim vezama.

2.2. Problemi i hipoteze

1. Ispitati povezanost različitih oblika zlostavljanja u djetinjstvu (fizičko nasilje, emocionalno nasilje, seksualno nasilje, emocionalno zanemarivanje i fizičko zanemarivanje) i različitih oblika doživljavanja i počinjenja nasilja u vezi (nasilje putem interneta, kontrola i nadzor, psiho-emocionalno nasilje, fizičko nasilje i seksualno nasilje).

Hipoteza 1 a): Pretpostavlja se da će postojati pozitivna povezanost različitih oblika zlostavljanja u djetinjstvu (fizičko nasilje, emocionalno nasilje, seksualno nasilje, emocionalno zanemarivanje i fizičko zanemarivanje) i različitih oblika doživljavanja nasilja u vezi (nasilje putem interneta, kontrola i nadzor, psiho-emocionalno nasilje, fizičko nasilje i seksualno nasilje).

Hipoteza 1 b): Pretpostavlja se da će postojati pozitivna povezanost različitih oblika zlostavljanja u djetinjstvu (fizičko nasilje, emocionalno nasilje, seksualno nasilje, emocionalno zanemarivanje i fizičko zanemarivanje) i različitih oblika počinjenja nasilja u vezi (nasilje putem interneta, kontrola i nadzor, psiho-emocionalno nasilje, fizičko nasilje i seksualno nasilje).

2. Ispitati povezanost dimenzija privrženosti roditeljima (dimenzija izbjegavanja i dimenzija anksioznosti) i različitih oblika doživljavanja i počinjenja nasilja u vezi (nasilje putem interneta, kontrola i nadzor, psiho-emocionalno nasilje, fizičko nasilje i seksualno nasilje).

Hipoteza 2 a): Pretpostavlja se da će postojati pozitivna povezanost dimenzija privrženosti roditeljima (dimenzija izbjegavanja i dimenzija anksioznosti) i različitih oblika doživljavanja nasilja u vezi (nasilje putem interneta, kontrola i nadzor, psiho-emocionalno nasilje, fizičko nasilje i seksualno nasilje).

Hipoteza 2 b): Pretpostavlja se da će postojati pozitivna povezanost dimenzija privrženosti roditeljima (dimenzija izbjegavanja i dimenzija anksioznosti) i različitih oblika počinjenja nasilja u vezi (nasilje putem interneta, kontrola i nadzor, psiho-emocionalno nasilje, fizičko nasilje i seksualno nasilje).

3. Utvrditi doprinos različitih oblika zlostavljanja u djetinjstvu (fizičko nasilje, emocionalno nasilje, seksualno nasilje, emocionalno zanemarivanje i fizičko zanemarivanje) i dimenzija privrženosti roditeljima (dimenzija izbjegavanja i dimenzija anksioznosti) u objašnjenju različitih oblika doživljavanja i počinjenja nasilja u vezi (nasilje putem interneta, kontrola i nadzor, psiho-emocionalno nasilje, fizičko nasilje i seksualno nasilje).

Hipoteza 3 a): Očekuje se će različiti oblici zlostavljanja u djetinjstvu (fizičko nasilje, emocionalno nasilje, seksualno nasilje, emocionalno zanemarivanje i fizičko zanemarivanje) biti značajan pozitivan prediktor doživljavanja i počinjenja nasilja u vezi (nasilje putem interneta, kontrola i nadzor, psiho-emocionalno nasilje, fizičko nasilje i seksualno nasilje).

Hipoteza 3 b): Očekuje se će dimenzija privrženosti roditeljima (dimenzija izbjegavanja i dimenzija anksioznosti) biti značajan pozitivan prediktor doživljavanja i počinjenja nasilja u vezi (nasilje putem interneta, kontrola i nadzor, psiho-emocionalno nasilje, fizičko nasilje i seksualno nasilje).

3. Metoda

3.1. Sudionici

U istraživanju je sudjelovao ukupno 171 ispitanik iz Republike Hrvatske, od čega je 136 (80%) bilo ženskih, a 35 (20%) je bilo muških ispitanika. S obzirom na to da je tema istraživanja nasilje u mladenačkim vezama, postavljena je maksimalna dobna granica ispitanika do navršениh 30 godina. Raspon dobi ispitanika kretao se od 19 do 29 godina, a prosječna dob je iznosila 23,39 (SD=2,62). Što se tiče razine obrazovanja, 87 (51%) ispitanika ima visoku stručnu spremu, 53 (31%) višu stručnu spremu, 25 (15%) srednju stručnu spremu i 6 (4%) osoba je navelo da je upisalo doktorat. Na pitanje o statusu intimne veze 115 (67%) ispitanika je izjavilo da je u bliskoj vezi sa samo jednim partnerom, 26 (15%) ispitanika nije u vezi, ali su bili unatrag 6 mjeseci, 21 (12%) osoba nije specificirala svoj status veze te je označila „ostalo“, 3 (2%) osobe su navele da su u otvorenoj vezi, 4 (3%) osobe su navele da su u braku te su 2 (1%) osobe navele da su u kohabitaciji s partnerom. Kada je riječ o razini zadovoljstva trenutnom ili prošlom vezom, 79 ispitanika (46%) je reklo da je vrlo zadovoljno vezom, 53 (31%) da je uglavnom zadovoljno vezom, 26 (15%) je izjavilo da su ni zadovoljni, ni nezadovoljni svojom vezom, 12 ispitanika (7%) je reklo da su uglavnom nezadovoljni, a samo jedan ispitanik je rekao da je vrlo nezadovoljan svojom sadašnjom ili prošlom vezom. Sudionike se upitalo i za njihovo mjesto stanovanja, a pokazalo se da su najzastupljeniji gradovi bili Zagreb (57 ispitanika ili 40%), Split i Šibenik (18 ispitanika ili 12%) i Zadar (10 ispitanika ili 7%). Izračunata je i privrženost roditeljima te smo ispitanike podijelili u jedan od četiri tipa privrženosti. Većina ispitanika, njih 120 (70%) spada u kategoriju sigurne privrženosti, 38 ispitanika (22%) ima odbijajuću privrženost roditeljima, 10 ispitanika (6%) pokazuje plašljivu privrženost, dok tek 3 ispitanika (2%) spada u kategoriju zaokupljene privrženosti roditeljima.

Koristeći se graničnim vrijednostima Upitnika traume u djetinjstvu (Bernstein i sur., 2003) podijelili smo ispitanike u jednu od četiri kategorije doživljavanja zlostavljanja u djetinjstvu: bez nasilje, nisko, umjereno i teško nasilja. Za subskalu emocionalnog nasilja postotci su: 66% bez nasilja, 20% nisko nasilje, 3% umjereno nasilje i 11% teško nasilje. Za subskalu fizičkog nasilja postotci su: 86% bez nasilja, 4% nisko nasilje, 2% umjereno nasilje i 8% teško nasilje. Za subskalu seksualnog nasilja postotci su: 83% bez nasilja, 12% nisko nasilje, 3% umjereno nasilje i 2% teško nasilje. Za subskalu emocionalnog

zanemarivanja postotci su: 68% bez nasilja i 32% nisko nasilje. Za subskalu fizičkog zanemarivanja postotci su: 83% bez nasilja, 8% nisko nasilje, 6% umjereno nasilje i 3% teško nasilje. Ako usporedimo ove rezultate sa rezultatima nekih drugih istraživanja, primjerice Ustuner Top i Cam (2021) koji su dobili prevalenciju zlostavljanja u djetinjstvu između 30% i 44.7%, vidimo da su naši postotci nešto manji. Najveća prevalencija zlostavljanja u djetinjstvu u ovom uzorku je dobivena za emocionalno nasilje i emocionalno zanemarivanje, dok je najmanja prevalencija utvrđena za fizičko nasilje.

Koristeći se graničnim vrijednostima Multidimenzionalne skale nasilja u vezi (García-Carpintero-Muñoz i sur., 2023) odredili smo postotke ispitanika koji su postigli rezultate veće od granične vrijednosti na svakoj od subskala za doživljavanje i počinjenje nasilja u vezi. Za skalu doživljavanja nasilja postotci su sljedeći: nasilje preko interneta- 26%, kontrola i nadzor- 40%, psiho-emocionalno nasilje- 38%, fizičko nasilje- 12% i seksualno nasilje- 19%. Za skalu počinjenja nasilja postotci su sljedeći: nasilje preko interneta- 36%, kontrola i nadzor- 49%, psiho-emocionalno nasilje- 35%, fizičko nasilje- 9% i seksualno nasilje- 14%. Kao što vidimo najveći postotak granične vrijednosti za doživljavanje i počinjenje nasilje je za subskalu kontrole i nadzora, a najniži za subskale fizičkog i seksualnog nasilja. Važno je naglasiti da su rezultati ispitanika na skalama nasilja relativno niski, što nije neuobičajeno za istraživanja nasilja te se to slaže s drugim istraživanja koja su koristila ovu skalu (García-Carpintero-Muñoz i sur., 2023; Tarriño-Concejero i sur., 2024).

3.2. Mjerni instrumenti

U istraživanju su korištena tri mjerna instrumenta. To su Inventar iskustva u bliskim vezama (Kamenov i Jelić, 2003), Upitnik trauma u djetinjstvu (Bernstein, 2003) i Multidimenzionalna skala nasilja u vezi (García-Carpintero-Muñoz i sur., 2023).

3.2.1. Inventar iskustva u bliskim vezama (Brennan i sur., 1998; Kamenov i Jelić, 2003)

Za ispitivanje privrženosti roditeljima korištena je skraćena verzija Brennanovog Inventara iskustva u bliskim vezama (Experiences in Close Relationship Inventory, Brennan i sur., 1998). Skalu su s originalnih 36 čestica Kamenov i Jelić skratili na 18 čestica. Koristi se za ispitivanje povezanosti s partnerom, prijateljima i obitelji te se smatra

jednom od najboljih mjera za ispitivanje privrženosti u odrasloj dobi (Kamenov i Jelić, 2003). Kao i originalna verzija, skraćena verzija ima dvofaktorsku strukturu i sastoji se od dvije subskale: dimenzija anksioznosti (npr. „Jako se brinem da ću izgubiti naklonost mojih roditelja“) koja mjeri strah od napuštanja i odbijanja te dimenzija izbjegavanja (npr. „Ne osjećam se ugodno kada se emocionalno otvaram svojim roditeljima“) koja mjeri neugodu zbog bliskosti i ovisnosti s drugima.

Zadatak ispitanika je bio da za svaku od 18 tvrdnji koje su procjenjivale njihovu privrženost roditeljima izraze stupanj slaganja na skali Likertovog tipa od 1 do 7 (1= uopće se ne slažem, 4= niti se slažem, niti se ne slažem, 7= potpuno se slažem). Rezultat na skali nije jedan broj već se zbraja 9 neparnih čestica koje daju rezultat na dimenziji izbjegavanja i 9 parnih čestica koje daju rezultat na dimenziju anksioznosti. Raspon rezultata na obje skale kreće se od 9 do 63, a niži rezultat znači niže izraženu dimenziju privrženosti. Inventar iskustva u bliskim vezama ima unutarnju konzistenciju (Cronbach alpha) .82 za dimenziju anksioznosti i .86 za dimenziju izbjegavanja (Kamenov i Jelić, 2003). U ovom istraživanju koeficijent unutarnje konzistencije iznosi .83 za dimenziju anksioznosti i .89 za dimenziju izbjegavanja.

3.2.2. Upitnik trauma u djetinjstvu (Bernstein, 2003)

Upitnik trauma u djetinjstvu (The Childhood Trauma Questionnaire- Short Form, Bernstein i sur., 2003) je retrospektivna procjena zlostavljanja i zanemarivanja tijekom djetinjstva. Bernstein je originalnu skalu od 70 čestica skratio na 28 čestica i zadržao istu faktorsku strukturu. Upitnik sadrži pet subskala, a to su emocionalno nasilje, fizičko nasilje, seksualno nasilje, emocionalno zanemarivanje i fizičko zanemarivanje. Emocionalno nasilje mjeri verbalni napad na djetetov osjećaj vrijednosti i dobrobiti ili bilo kakvo ponižavajuće ponašanje od strane odrasle ili starije osobe („Dok sam odrastao mislio sam da moji roditelji žale što sam se uopće rodio“). Fizičko nasilje mjeri fizički napad na dijete od strane odrasle ili starije osobe koji predstavlja opasnost od ozljede ili je rezultirao ozljedom („Dok sam odrastao kažnjavali su me remenom, daskom, kablom ili drugim čvrstim predmetom“). Seksualno nasilje mjeri seksualni kontakt ili ponašanje između djeteta mlađeg od 18 godina i odrasle ili starije osobe („Dok sam odrastao netko je pokušao da me dodirne na seksualni način, ili me je tjerao da ja njega dodirujem“). Emocionalno zanemarivanje mjeri neuspjeh skrbnika da zadovolje osnovne emocionalne i

psihološke potrebe djece, uključujući ljubav, pripadnost, skrb i podršku („Dok sam odrastao imao sam nekoga u obitelji tko je činio da se osjećam važnim ili posebnim“), a fizičko zanemarivanje mjeri neuspjeh skrbnika da osiguraju djetetove osnovne fizičke potrebe, uključujući hranu, sklonište, odjeću, sigurnost i zdravstvenu skrb („Dok sam odrastao nisam imao dovoljno za jesti“) (Bernstein i sur., 2003). Na svaku skalu se odnosi po pet čestica, a još tri čestice mjere minimalizaciju za provjeru pristranosti u odgovorima.

Zadatak ispitanika je da procjeni koliko se slaže sa svakom zadanom tvrdnjom na skali Likertovog tipa od 1 do 5 (1= nikad, 5= uvijek). Zbrajanjem odgovora ispitanika dobije se rezultat za svaku subskalu koji može biti od 5 do 25. Veći rezultat sugerira i više doživljenog nasilja u djetinjstvu. Skraćena forma Upitnika traume u djetinjstvu ima unutarnju konzistenciju (Cronbach alpha) od .85 za cijelu skalu, dok su za pojedinačne subskale koeficijenti sljedeći: .86 za emocionalno zanemarivanje, .76 za seksualno nasilje, .71 za fizičko nasilje, .67 za emocionalno nasilje i .49 za fizičko zanemarivanje (Peng i sur., 2023). U ovom istraživanju unutarnja konzistencija iznosi .94 za cijelu skalu, a za pojedinačne subskale koeficijenti su .92 za emocionalno nasilje, .89 za fizičko nasilje, .85 za seksualno nasilje, .84 za emocionalno zanemarivanje i .76 za fizičko zanemarivanje.

3.2.3. Multidimenzionalna skala nasilja u vezi (García-Carpintero-Muñoz i sur., 2023)

Za ispitivanje doživljavanja i počinjenja nasilja u vezi korištena je Multidimenzionalna skala nasilja u vezi (Multidimensional Scale of Dating Violence-Short Form, García-Carpintero-Muñoz i sur., 2023) koja je za potrebe istraživanja prevedena s engleskog jezika na hrvatski jezik. Multidimenzionalna skala nasilja u vezi je skraćena verzija istoimene skale koja se koristi za mjerenje doživljavanja i počinjenja nasilja u partnerskim vezama. Skala se sastoji od pet subskala za doživljavanje nasilja i pet subskala za počinjenje nasilje. Subskale doživljavanja nasilja i subskale počinjenja nasilja imaju svaka 18 čestica. Subskale su iste za doživljavanje i počinjenje, a to su: nasilje preko interneta, kontrola i nadzor, psiho-emocionalno nasilje, fizičko nasilje i seksualno nasilje. Nasilje preko interneta mjeri radnje poput slanja prijatnji, širenje privatnih informacija i vrijeđanje osobe na društvenim mrežama („Moj partner/ica uporno mi je slao/la WhatsApp poruke ili druge vrste poruka putem društvenih mreža“ za doživljavanje; „Uporno sam slao/la svom partneru/ici WhatsApp poruke ili druge vrste poruka putem društvenih mreža“ za počinjenje). Kontrola i nadzor mjeri radnje kao što su špijuniranje fotografija i

komentara na društvenim mrežama, zahtijevanje da partner izbriše sadržaje ili profile, praćenje geolokacije („Moj partner/ica je pitao/la gdje sam svaku minutu dana i/ili što radim“ za doživljavanje, „Često sam pitao/la svog partnera/icu gdje je i što radi“ za počinjenje). Psiho-emocionalno nasilje mjeri omalovažavanje koje ima za cilj izazvati osjećaj nesigurnosti, prijetnje prekidom s drugom osobom, vrijeđanje partnera pred drugima („Moj partner/ica me je optužio/la za stvari koje ne idu dobro“ za doživljavanje, „Optužio/la sam svog partnera/icu za stvari koje ne idu dobro“ za počinjenje). Fizičko nasilje mjeri širok raspon ponašanja od prijetnji nasiljem do fizičke agresije („Moj partner/ica je fizički naudio/la nekome tko mi je bio poznat“ za doživljavanje, „Fizički sam naudio/la nekome koga moj partner/ica poznaje“ za počinjenje). Seksualno nasilje mjeri prisilne seksualne odnose od prisile s taktikama emocionalne kontrole do prisilne seksualne aktivnosti („Moj partner/ica nije tražio/la suglasnost za spolni odnos“ za doživljavanje, „Nisam tražio/la suglasnost za spolni odnos sa svojim partnerom/icom“ za počinjenje) (García-Carpintero-Muñoz i sur., 2023).

Zadatak ispitanika je da na svaku ponuđenu tvrdnju označi stupanj slaganja na skali Likertovog tipa od 1 do 5 (1= nikad, 5= vrlo često). Potom se zbrajaju rezultati za svaku subskalu. Raspon rezultata se razlikuje za različite subskele—za nasilje preko interneta i psiho-emocionalno raspon je od 3 do 15, za kontrolu i nadzor i seksualno nasilje od 5 do 25, te za fizičko nasilje raspon rezultata je od 2 do 10. Veći rezultat znači i veće doživljavanje ili počinjenje nasilja u vezi. Koeficijent unutarnje konzistencije za subskele doživljavanja nasilja iznosi .82 za nasilje preko interneta, .70 za kontrolu i nadzor, .78 za psiho-emocionalno nasilje, .77 za fizičko nasilje i .83 za seksualno nasilje, dok je za cijelu skalu doživljavanja nasilja unutarnja konzistencija .88. Za počinjenje nasilja u vezi unutarnja konzistencija za cijelu skalu je .80, dok za pojedine subskele iznosi .70 za nasilje preko interneta i kontrolu i nadzor, .72 za psiho-emocionalno nasilje, .87 za fizičko nasilje i .82 za seksualno nasilje (García-Carpintero-Muñoz i sur., 2023). U ovom istraživanju koeficijent unutarnje konzistencije za doživljavanje nasilja u vezi iznosio je .91 za cijelu skalu, a za pojedine subskele iznosi .81 za nasilje preko interneta, .64 za kontrolu i nadzor, .90 za psiho-emocionalno nasilje, .75 za fizičko nasilje i .85 za seksualno nasilje. Za skalu počinjenja nasilja koeficijent unutarnje konzistencije iznosi .84 za cijelu skalu, a za pojedinačne subskele iznosi .78 za nasilje preko interneta, .56 za kontrolu i nadzor, .78 za psiho-emocionalno nasilje, .82 za fizičko nasilje i .73 za seksualno nasilje.

3.2.4. Upitnik sociodemografskih karakteristika

U svrhu istraživanja konstruiran je upitnik sociodemografskih karakteristika. Ispitanike se upitalo za njihovu dob („Molimo Vas navedite Vašu dob“), spol („Kojeg ste spola po rođenju?“), stupanj obrazovanja („Označite završeni stupanj obrazovanja koji ste postigli. Ako ste student, označite stupanj koji ćete steći po završetku obrazovanja“), trenutni studij („Ako trenutno studirate, molimo Vas navedite studij koji pohađate?“), status veze („Označite status Vaše trenutne intimne veze“), trajanje veze („Molimo navedite koliko ste dugo u vezi s trenutnim partnerom/icom?“), trajanje posljednje veze („Ako niste trenutno u vezi, koliko dugo je trajala Vaša posljednja veza?“), zadovoljstvo vezom („Označite u kojoj mjeri ste općenito zadovoljni Vašom trenutnom vezom?“) i mjesto stanovanja („Molimo navedite Vaše mjesto stanovanja“).

3.3. Postupak

Prije provedbe istraživanja zatraženo je etičko odobrenje od Etičkog povjerenstva Odjela za psihologiju na Sveučilištu u Zadru. Nakon što je povjerenstvo odobrilo nacrt istraživanja, istraživanje je provedeno online u razdoblju od 12. svibnja do 6. lipnja 2024. godine. Sudionici su regrutirani putem objavom poveznice ankete na društvenoj mreži WhatsApp i metodom „snježne grude“ gdje su ispitanici zamoljeni da proslijede poveznicu s anketom svojim poznanicima. Također, poveznica s anketom je postavljena i na društvenu mrežu Facebook u razne grupe koje čine prvenstveno studenti i koje su namijenjene ispunjavanju anketnih upitnika. U istraživanju su mogli sudjelovati ispitanici koji su trenutno u romantičnoj vezi ili su bili u vezi unatrag 6 mjeseci. Prije provedbe ispitivanja sudionicima je objašnjen cilj i svrha istraživanja, te im je obećana anonimnost podataka kao i mogućnost prestanka rješavanja u bilo kojem trenutku. Oni koji su pristali sudjelovati u anketi su prvo ispunili postavljena sociodemografska pitanja, a potom je slijedila jasna uputa za rješavanje svake od tri skale korištene u upitniku. Ispunjavanje upitnika je trajalo u prosjeku 15 do 20 minuta, a na kraju ankete je ostavljen kontakt u slučaju ikakvih problema ili dodatnih pitanja.

3.4. Obrada rezultata

Kako bi se odgovorilo na postavljene probleme provedena je statistička obrada podataka na programu Statistica 14. Prvo su provjerene normalnosti distribucija rezultata kako bi se opravdalo korištenje parametrijskih statističkih analiza (Tablica 1). Iz tablice 1 možemo vidjeti da je Kolmogorov-Smirnovljev test značajan za sve varijable. To znači da distribucije tih rezultata značajno odstupaju od normalne distribucije. Međutim, važno je istaknuti da se velik dio istraživača slaže da je Kolmogorov-Smirnovljev test prestroga i osjetljiva mjera za provjeru normalnosti distribucije rezultata (Steinskog i sur., 2007; Thode, 2002, prema Ghasemi i Zahediasl, 2012). Zbog toga smo izračunali i indekse asimetričnosti i indekse spljoštenosti za sve varijable te dobili nešto jasnije rezultate. Prema Klineu (2011), parametrijski statistički postupci se mogu koristiti u obradi rezultata ako je indeks asimetričnosti manji od 3, a indeks spljoštenosti manji od 10. Iz tablice 5 vidimo da su indeksi asimetričnosti i spljoštenosti unutar tih okvira za većinu varijabli, izuzev par konzistentnih odstupanja. Iako indeks spljoštenosti i indeks asimetričnosti odstupaju od normalne distribucije u nekoliko varijabli, ipak je odlučeno koristiti parametrijske testove. Wadgave (2019) navodi da neki istraživači čak smatraju da korištenje testova za provjeru normalnosti distribucije nije potpuno opravdano jer oni imaju puno manju snagu na malim uzorcima, a na velikim uzorcima postanu preosjetljivi. Potom su izračunati osnovni deskriptivni parametri za ispitane varijable (Tablica 5).

Kako bi odgovorili na prvi problem i ispitali povezanost različitih oblika zlostavljanja u djetinjstvu (emocionalno nasilje, fizičko nasilje, seksualno nasilje, emocionalno zanemarivanje i fizičko zanemarivanje) i različitih oblika doživljavanja i počinjenja nasilja u vezama (nasilje putem interneta, kontrola i nadzor, psiho-emocionalno nasilje, fizičko nasilje i seksualno nasilje), izračunati su Pearsonovi koeficijenti korelacije (Tablica 2).

Kako bi odgovorili na drugi problem, odnosno ispitali povezanost između dimenzija privrženosti roditeljima (dimenzija izbjegavanja i dimenzija anksioznosti) i različitih oblika doživljavanja i počinjenja nasilja u vezi (nasilje putem interneta, kontrola i nadzor, psiho-emocionalno nasilje, fizičko nasilje i seksualno nasilje) izračunati su Pearsonovi koeficijent korelacije (Tablica 3).

Kako bi odgovorili na treći problem, odnosno utvrdili doprinos dimenzija privrženosti roditeljima i zlostavljanja u djetinjstvu u objašnjenju pojave nasilja u mladenačkim vezama, provedene su hijerarhijske analize. Prvo je provedeno pet hijerarhijskih analiza kojima je kriterij bio jedan od pet oblika doživljavanja nasilja u vezi (nasilje putem interneta, kontrola i nadzor, psiho-emocionalno, fizičko i seksualno), a zbog lakše preglednosti rezultati su spojeni u jednu tablicu (Tablica 4). Istraživanja utjecaja stila privrženosti na pojavu nasilja u vezama daju nekonzistentne rezultate (Gay i sur., 2013). Neka istraživanja su utvrdila da dimenzija anksiozne i izbjegavajuće privrženosti utječe na počinjenje i doživljavanje nasilja u vezi (Magorokosho i Mberira, 2020; Stefania i sur., 2023), dok su neka istraživanja utvrdila utjecaj samo za anksioznu privrženost (Velotti i sur., 2022), a neka samo za izbjegavajuću privrženost (Stover i sur., 2018). S druge strane, rezultati istraživanja za utjecaj zlostavljanja u djetinjstvu na pojavu nasilja u vezi su puno konzistentniji i utvrđuju da su različiti oblici zlostavljanja u djetinjstvu prediktivni za doživljavanje i počinjenje nasilja u vezi (Grych i Kinsfogel, 2010; Stover i sur., 2018). Nadalje, Curtis i suradnici (2023) su napravili pregled istraživanja koja su ispitivala prediktore nasilja u vezama, a među njima su bili i zlostavljanje u djetinjstvu i privrženost roditeljima. U 67% istraživanja kao značajan prediktor se istaknulo zlostavljanje u djetinjstvu, dok je privrženost roditeljima bila značajan prediktor u 25% istraživanja. S obzirom na rezultate dosadašnjih istraživanja, u prvom koraku analize uvedene su dimenzije privrženosti, a u drugom koraku je uvedeno zlostavljanje u djetinjstvu.

Za kraj statističke obrade smo izračunali koji prediktori pridonose objašnjenju počinjenja nasilja u vezama. Provedeno je pet hijerarhijskih analiza kojima je kriterij bio jedan od pet oblika počinjenja nasilja u vezi (nasilje putem interneta, kontrola i nadzor, psiho-emocionalno, fizičko i seksualno) (Tablica 5). Kao i kod doživljavanja nasilja, prediktori su bili dimenzije privrženosti roditeljima i zlostavljanje u djetinjstvu. Iz već navedenih razloga, u prvom koraku analize uvedene su dimenzije privrženosti, a u drugom zlostavljanje u djetinjstvu.

4. Rezultati

Prvo su izračunati deskriptivni parametri ispitanih varijebli, Kolmogorov-Smirnovljen test i indeksi asimetričnosti i spljoštenosti.

Tablica 1 Prikaz deskriptivnih parametara, Kolmogorov-Smirnovljeva testa i indeksa asimetričnosti i spljoštenosti ispitanih varijabli za cijeli uzorak (N=171)

Varijable	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>Min</i>	<i>Max</i>	<i>K-S test</i>	<i>p</i>	<i>IA</i>	<i>IS</i>
Dimenzija izbjegavanja	28.57	11.77	9	63	0.09	p<.15	0.51	-0.18
Dimenzija anksioznosti	20.72	9.17	9	50	0.12	p<.05	0.99	0.76
Emocionalno nasilje	8.48	4.53	5	24	0.22	p<.01	1.75	2.42
Fizičko nasilje	6.47	3.17	5	21	0.32	p<.01	2.85	7.86
Seksualno nasilje	5.58	1.92	5	19	0.45	p<.01	4.82	26.21
Emocionalno zanemarivanje	8.05	2.76	5	15	0.17	p<.01	0.62	-0.71
Fizičko zanemarivanje	6.26	2.27	5	16	0.31	p<.01	2.36	5.61
D: nasilje putem interneta	5.94	3.20	3	15	0.18	p<.01	1.19	0.75
D: kontrola i nadzor	9.64	3.54	5	23	0.17	p<.01	1.33	2.03
D: psiho-emocionalno	5.75	3.26	3	15	0.21	p<.01	1.42	1.19
D: fizičko	2.35	1.07	2	8	0.51	p<.01	3.33	10.81
D: seksualno	6.39	3.27	5	25	0.35	p<.01	3.46	13.29
P: nasilje putem interneta	5.89	2.94	3	14	0.17	p<.01	0.80	-0.36
P: kontrola i nadzor	9.74	3.15	5	23	0.14	p<.01	0.95	1.75
P: psiho-emocionalno	5.24	2.52	3	14	0.19	p<.01	1.45	1.76
P: fizičko	2.16	0.64	2	7	0.51	p<.01	5.27	31.04
P: seksualno	5.39	1.40	5	15	0.47	p<.01	5.18	30.00

Legenda: D- doživljavanje nasilja u vezi; P- počinjenje nasilja u vezi; IA- indeks asimetričnosti; IS- indeks spljoštenosti

Kao što vidimo iz tablice 2, Pearsonovim koeficijentom korelacije utvrđene su značajne pozitivne interkorelacije postignutih rezultata na subskalama zlostavljanja u djetinjstvu koje se kreću od .20 (df = 169, p < .01) do .75 (df = 169, p < .01). Najveća korelacija je ona između emocionalnog i fizičkog nasilja, a najmanja između seksualnog nasilja i emocionalnog zanemarivanja. Nadalje, kod različitih vrsta doživljavanja nasilja u intimnim vezama sve su korelacije značajne te su umjerene ili visoke, a kreću se od .44 (df = 169, p < .01) do .76 (df = 169, p < .01). Najveća je korelacija postignuta između fizičkog nasilja i seksualnog nasilja, a najmanja između kontrole i nadzora i seksualnog nasilja. Što se tiče interkorelacija za počinjenje nasilja u vezi, tu su također sve korelacije značajne, a kreću se od .22 (df = 169, p < .01) do .71 (df = 169, p < .01). Najniža korelacija je ona između počinjenja nasilja putem interneta i seksualnog nasilja, a najveća je ona između počinjenja fizičkog nasilja i seksualnog nasilja. Također u tablici možemo vidjeti i

korelacije između doživljavanja i počinjenja nasilja u vezi. U ovom su istraživanju svi oblici doživljavanja nasilja u partnerskoj vezi značajno pozitivno povezani sa svim oblicima počinjenja nasilja u partnerskoj vezi, s tim da je najveća korelacija ona između doživljavanja i počinjenja nasilja putem interneta, a najmanja ona između doživljavanja psiho-emocionalnog nasilja i počinjenja seksualnog nasilja. Dakle, ispitanici koji su izvještavali o višim razinama doživljavanja nasilja u vezi su izvještavali i o višim razinama počinjenja nasilja.

Korelacije između različitih oblika zlostavljanja u djetinjstvu i doživljavanja nasilja u partnerskim vezama su značajne i pozitivne, osim korelacije emocionalnog zanemarivanja s doživljavanjem nasilja putem interneta te kontrole i nadzora. Značajne korelacije su niske do umjerene i kreću se u vrijednosti od .18 ($df = 169, p < .05$) do .56 ($df = 169, p < .01$). Najviša je korelacija između seksualnog nasilja u djetinjstvu i doživljavanja fizičkog nasilja, a najniža između emocionalnog zanemarivanja u djetinjstvu i doživljavanja fizičkog nasilja. Korelacije između različitih oblika zlostavljanja u djetinjstvu i počinjenja nasilja u partnerskim vezama su se pokazale značajnima, izuzev korelacija emocionalnog zanemarivanja s kontrolom i nadzorom, fizičkim nasiljem i seksualnim nasiljem. Značajne korelacije su pozitivne te niske do umjerene, a kreću se od .16 ($df = 169, p < .05$) do .67 ($df = 169, p < .01$). Najviša korelacija je ona između seksualnog nasilja u djetinjstvu i počinjenja fizičkog nasilja u vezi, dok je najniža korelacija između emocionalnog zanemarivanja u djetinjstvu i počinjenja psiho-emocionalnog nasilja u vezi.

Tablica 2 Prikaz Pearsonovih koeficijenata korelacije između nasilja u djetinjstvu, doživljavanja nasilja u vezi i počinjenja nasilja u vezi (N=171)

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
1. Emocionalno nasilje	-														
2. Fizičko nasilje	.75**	-													
3. Seksualno nasilje	.43**	.55**	-												
4. Emocionalno zanemarivanje	.49**	.33**	.20**	-											
5. Fizičko zanemarivanje	.67**	.66**	.64**	.46**	-										
6. D: nasilje putem interneta	.39**	.43**	.38**	.15	.39**	-									
7. D: kontrola i nadzor	.37**	.37**	.40**	.08	.35**	.71**	-								
8. D: psiho-emocionalno nasilje	.48**	.36**	.34**	.19*	.35**	.66**	.67**	-							
9. D: fizičko nasilje	.36**	.41**	.56**	.18*	.50**	.49**	.54**	.53**	-						
10. D: seksualno nasilje	.41**	.38**	.50**	.20**	.43**	.49**	.44**	.55**	.76**	-					
11. P: nasilje putem interneta	.41**	.39**	.29**	.18*	.28**	.68**	.45**	.53**	.32**	.36**	-				
12. P: kontrola i nadzor	.34**	.30**	.27**	.11	.24**	.47**	.56**	.43**	.29**	.24**	.62**	-			
13. P: psiho-emocionalno nasilje	.48**	.41**	.22**	.16*	.31**	.50**	.45**	.51**	.29**	.35**	.53**	.52**	-		
14. P: fizičko nasilje	.34**	.44**	.67**	.11	.49**	.34**	.40**	.35**	.57**	.46**	.28**	.35**	.26**	-	
15. P: seksualno nasilje	.20**	.34**	.55**	.07	.37**	.28**	.27**	.23**	.50**	.47**	.22**	.29**	.23**	.71**	-

Legenda: **p<.01; *p<.05; D- doživljavanje; P- počinjenje

Iz tablice 3 vidimo da je povezanost između rezultata na dimenziji izbjegavanja i dimenziji anksioznosti pozitivna i iznosi .32 ($df = 169, p < .01$). Nadalje, postoji pozitivna niska do umjerena korelacija između rezultata postignutih na dimenziji izbjegavanja i rezultat na svih pet subskala doživljavanja nasilja u vezi koje se kreću od .22 ($df = 169, p < .01$) do .33 ($df = 169, p < .01$). Najveća je povezanost dimenzije izbjegavanja sa seksualnim nasiljem, a najniža s kontrolom i nadzorom. Značajne korelacije između dimenzije anksioznosti i doživljavanja nasilja u vezi su s nasiljem putem interneta, psiho-emocionalnim nasilje i seksualnim nasilje, a sve tri povezanost su pozitivne i niske. Nije značajna povezanost između dimenzije anksioznosti i doživljavanja kontrole i nadzora te fizičkog nasilja. Koeficijenti korelacije dimenzije izbjegavanja i počinjenja nasilja u vezi su značajne za nasilje putem interneta, psiho-emocionalno nasilje i fizičko nasilje, a neznajne za kontrolu i nadzor i seksualno nasilje. Sve tri povezanosti su pozitivne i niske. Za dimenziju anksioznosti i počinjenje nasilja u vezi korelacije su značajne osim počinjenja fizičkog nasilja te se kreću od .20 ($df = 169, p < .01$) do .30 ($df = 169, p < .01$). Najveća je povezanost dimenzije anksioznosti s počinjenjem nasilja putem interneta, a najniža s počinjenjem kontrole i nadzora.

Tablica 3 Prikaz Pearsonovih koeficijenata korelacije između privrženosti roditeljima, doživljavanja nasilja u vezi i počinjenja nasilja u vezi (N=171)

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1. Dimenzija izbjegavanja	-											
2. Dimenzija anksioznosti	.32**	-										
3. D: nasilje putem interneta	.24**	.19*	-									
4. D: kontrola i nadzor	.22**	.12	.71**	-								
5. D: psiho-emocionalno nasilje	.29**	.24**	.66**	.67**	-							
6. D: fizičko nasilje	.27**	.12	.49**	.54**	.53**	-						
7. D: seksualno nasilje	.33**	.20**	.49**	.44**	.55**	.76**	-					
8. P: nasilje putem interneta	.19*	.30**	.68**	.45**	.53**	.32**	.36**	-				
9. P: kontrola i nadzor	.15	.20**	.47**	.56**	.43**	.29**	.24**	.62**	-			
10. P: psiho-emocionalno nasilje	.26**	.21**	.50**	.45**	.51**	.29**	.35**	.53**	.52**	-		
11. P: fizičko nasilje	.17*	.14	.34**	.40**	.35**	.57**	.46**	.28**	.35**	.26**	-	
12.P: seksualno nasilje	.12	.21**	.28**	.27**	.23**	.50**	.47**	.22**	.29**	.23**	.71**	-

Legenda: **p<.01; *p<.05; D- doživljavanje; P- počinjenje

Potom su provedene hijerarhijske regresijske analize u kojima je kriterij bio doživljavanje nasilja u vezi, a prediktori su bili dimenzije privrženosti roditeljima i zlostavljanje u djetinjstvu. U prvom koraku analize uvedene su dimenzije privrženosti roditeljima, a u drugom koraku je uvedeno nasilje u djetinjstvu.

Hijerarhijskom regresijskom analizom utvrđeno je da u prvom koraku varijable privrženosti objašnjavaju od 6 do 11% varijance doživljavanja različitih oblika nasilja u vezi. Dimenzija izbjegavanja se pokazala kao značajan prediktor za svih pet vrsta doživljavanja nasilja u vezi, dok je dimenzija anksioznosti bila značajna samo za doživljavanje psiho-emocionalnog nasilja. U drugom koraku analize, nakon uvođenja varijabli nasilja u djetinjstvu, postotak objašnjene varijance je porastao na 19 do 33% za različite oblike doživljavanja nasilja u vezi. Dimenzije privrženosti više nisu bile značajan kriterij, osim dimenzije izbjegavanja koja je ostala značajna za doživljavanje seksualnog nasilja. Emocionalno nasilje u djetinjstvu se pokazalo prediktivnim za doživljavanje psiho-emocionalnog nasilja u vezi, dok fizičko nasilje i emocionalno zanemarivanje nisu bili značajan prediktor niti za jednu vrstu doživljavanja nasilja u vezi. Seksualno nasilje u djetinjstvu je značajan prediktor za kontrolu i nadzor, psiho-emocionalno, fizičko i seksualno nasilje. Fizičko zanemarivanje se pokazalo kao značajan prediktor samo za doživljavanje fizičkog nasilja u vezi. Skup ovih prediktora zajedno najviše objašnjava varijancu doživljavanja fizičkog nasilja, a najmanje varijancu doživljavanja kontrole i nadzora u vezi.

Tablica 4 Prikaz rezultata provedene hijerarhijske analize sa doživljavanjem nasilja u vezi kao kriterijem (N=171)

Kriteriji

Prediktori	Nasilje putem interneta				Kontrola i nadzor				Psiho-emocionalno				Fizičko				Seksualno			
	Korak 1		Korak 2		Korak 1		Korak 2		Korak 1		Korak 2		Korak 1		Korak 2		Korak 1		Korak 2	
	β	SE	β	SE	β	SE	β	SE	β	SE	β	SE	β	SE	β	SE	β	SE	β	SE
dimenzija izbjegavanja	.20*	0.08			.21**	0.08			.24**	0.08			.25**	0.08			.30**	0.08		
dimenzija anksioznosti	.12	0.08			.05	0.08			.16*	0.08			.04	0.08			.10	0.08		
korigirani R ²	.06**	3.10			.04*	3.47			.10**	3.10			.06**	1.04			.11**	3.10		
dimenzija izbjegavanja		.04	0.09			.10	0.09			.07	0.09			.11	0.09			.18*	0.09	
dimenzija anksioznosti		.05	0.08			-.04	0.08			.05	0.07			-.03	0.07			.02	0.07	
emocionalno nasilje		.12	0.12			.23	0.13			.48**	0.12			.03	0.11			.17	0.12	
fizičko nasilje		.19	0.11			.05	0.12			-.10	0.11			.01	0.10			-.06	0.11	
seksualno nasilje		.17	0.09			.25**	0.09			.21*	0.09			.40**	0.09			.39**	0.09	
emocionalno zanemarivanje		-.08	0.09			-.17	0.09			-.08	0.09			-.08	0.08			-.08	0.09	
fizičko zanemarivanje		.08	0.11			.05	0.11			-.05	0.11			.21*	0.10			-.06	0.11	
korigirani R ²		.20**	2.87			.19**	3.19			.23**	2.85			.33**	0.88			.28**	2.77	
ΔR^2			.14**				.15**				.13**				.27**				.17**	

Legenda: β = vrijednost standardiziranog regresijskog koeficijenta; SE = standardna pogreška regresije; R² = ukupni doprinos objašnjenju varijanci; ΔR^2 = doprinos dodane grupe prediktora objašnjenju varijanci; **p<.01; *p<.05

Za kraj su provedene hijerarhijske regresijske analize u kojima je kriterij bio počinjenje nasilja u vezi, a prediktori su bili dimenzije privrženosti roditeljima i zlostavljanje u djetinjstvu. U prvom koraku analize uvedene su dimenzije privrženosti roditeljima, a u drugom koraku je uvedeno nasilje u djetinjstvu.

Hijerarhijskom regresijskom analizom utvrđeno je da u prvom koraku varijable privrženosti objašnjavaju od 3 do 9% varijance počinjenja različitih oblika nasilja u vezi. Dimenzija izbjegavanja je bila značajan prediktor samo za varijablu doživljavanja psiho-emocionalnog nasilja, dok je dimenzija anksioznosti bila značajan prediktor za nasilje putem interneta, kontrolu i nadzor te seksualno nasilje. U drugom koraku su uvedeni različiti oblici zlostavljanja u djetinjstvu te je postotak objašnjene varijance porastao na 11 do 42% za različite oblike počinjenja nasilja u vezi. Dimenzija izbjegavanja više nije bila značajan prediktor, dok je dimenzija anksioznosti ostala značajna za počinjenje nasilja putem interneta i seksualnog nasilja. Emocionalno nasilje u djetinjstvu se pokazalo kao značajan prediktor počinjenja kontrole i nadzora te psiho-emocionalnog nasilja u vezi. Seksualno nasilje u djetinjstvu je bilo značajan prediktor za počinjenje fizičkog i seksualnog nasilja. Fizičko nasilje, emocionalno zanemarivanje i fizičko zanemarivanje u djetinjstvu nisu bili značajan prediktor za niti jednu vrstu počinjenja nasilja u vezi. Skup ovih prediktora najviše objašnjava varijancu počinjenja fizičkog nasilja, a najmanje varijancu počinjenja kontrole i nadzora.

Tablica 5 Prikaz rezultata provedene hijerarhijske analize sa počinjenjem nasilja u vezi kao kriterijem (N=171)

Kriteriji

Prediktori	Nasilje putem interneta				Kontrola i nadzor				Psiho-emocionalno				Fizičko				Seksualno			
	Korak 1		Korak 2		Korak 1		Korak 2		Korak 1		Korak 2		Korak 1		Korak 2		Korak 1		Korak 2	
	β	SE	β	SE	β	SE	β	SE	β	SE	β	SE	β	SE	β	SE	β	SE	β	SE
dimenzija izbjegavanja	.11	0.08			.09	0.08			.21**	0.08			.14	0.08			.06	0.08		
dimenzija anksioznosti	.26**	0.08			.17*	0.08			.14	0.08			.10	0.08			.19*	0.08		
korigirani R ²	.09**	2.81			.04*	3.09			.07**	2.43			.03**	0.63			.04*	1.38		
dimenzija izbjegavanja			-.09	0.09			-.05	0.09			.02	0.09			-.00	0.08			-.01	0.09
dimenzija anksioznosti			.19*	0.08			.09	0.08			.02	0.08			.03	0.06			.17*	0.07
emocionalno nasilje			.24	0.12			.29*	0.13			.44**	0.12			-.03	0.10			-.23	0.11
fizičko nasilje			.21	0.11			.06	0.12			.13	0.11			.10	0.09			.16	0.11
seksualno nasilje			.14	0.09			.17	0.10			-.01	0.09			.57**	0.08			.50**	0.09
emocionalno zanemarivanje			.04	0.09			-.04	0.09			-.10	0.09			-.08	0.07			-.03	0.08
fizičko zanemarivanje			-.14	0.11			-.09	0.12			-.03	0.11			.11	0.09			.06	0.10
korigirani R ²			.20**	2.63			.11**	2.97			.22**	2.23			.45**	0.47			.32**	1.16
ΔR^2			.11**				.07**				.15**				.42**				.28**	

Legenda: β = vrijednost standardiziranog regresijskog koeficijenta; SE = standardna pogreška regresije; R² = ukupni doprinos objašnjenju varijanci; ΔR^2 = doprinos dodane grupe prediktora objašnjenju varijanci; **p<.01; *p<.05

5. Rasprava

Cilj ovog istraživanja je bio ispitati odnos zlostavljanja u djetinjstvu i privrženosti roditeljima na doživljavanje i počinjenje nasilja u mladenačkim vezama.

U svrhu odgovora na prvi istraživački problem, odnosno da bi ispitali povezanost različitih oblika zlostavljanja u djetinjstvu s različitim oblicima doživljavanja i počinjenja nasilja u vezi, izračunate su korelacije između ispitivanih varijabli. Hipoteza je bila da pretpostavljamo da će postojati pozitivna povezanost između različitih oblika zlostavljanja u djetinjstvu i različitih oblika doživljavanja i počinjenja nasilja u vezi. Rezultati su pokazali da postoje značajne pozitivne niske do umjerene povezanosti različitih oblika zlostavljanja u djetinjstvu i doživljavanja nasilja u vezi, osim korelacije emocionalnog zanemarivanja s doživljavanjem nasilja putem interneta te kontrole i nadzora koje nisu bile značajne. Isto tako, korelacije između različitih oblika zlostavljanja u djetinjstvu i počinjenja nasilja u vezi su se pokazale značajne te su isto bile niske do umjerene, osim korelacija emocionalnog zanemarivanja s kontrolom i nadzorom, fizičkim nasiljem i seksualnim nasiljem koje nisu bile značajne. Ovi rezultati su u skladu s dosadašnjim istraživanjima (Widom i suradnici, 2014; Smith-Marek i sur., 2015) koji su također utvrdili povezanosti između zlostavljanja u djetinjstvu i nasilja u odrasloj dobi.

Dobiveni rezultati idu u prilog teoriji „ciklusa nasilja“, odnosno da je nasilno ponašanje nešto što naučimo unutar obitelji i prenosimo dalje na druge odnose u životu. Moguće je da ispitanici koji su bili žrtve zlostavljanja u djetinjstvu prihvaćaju nasilje kao normalno te trpe doživljavanje takvog ponašanja u vezi. Također, oni sami mogu modelirati ponašanje naučeno u djetinjstvu i usmjeriti ga na svog partnera. Još jedno objašnjenje ovih rezultata ide u prilog već spomenutom „modelu izbjegavanja bijesa“ (Gardner i Moore, 2008). Kad ispitanici više ne mogu obuzdati osjećaj ljutnje, dolazi do nasilnog ponašanja prema partneru da bi uklonili taj nepoželjni afekt. Istraživanja su potvrdila da poremećaj u regulaciji emocija ima važnu ulogu u razumijevanju nasilja u intimnim vezama (Bell i Naugle, 2008; McNulty i Hellmuth, 2008, prema Smyth i sur., 2017) te se utvrdilo da nasilje u vezi zapravo može funkcionirati kao strategija regulacije emocija temeljena na bijegu (Smyth i sur., 2017). Stoga je moguće da je zlostavljanje u djetinjstvu dovelo do poremećaja u regulaciji emocija, što je zatim dovelo do korištenja nasilja u vezi kao bijega iz neugodne situacije. Dakle, dobiveni rezultati su u skladu s

prijašnjim istraživanjima i pridonose već bogatoj empirijskoj potvrdi transgeneracijskog prijenosa nasilja i emocionalne disregulacije.

Herrenkohl i suradnici (2022) predlažu teoriju psihobioloških procesa u objašnjenju zlostavljanja u djetinjstvu i pojave nasilja u odrasloj dobi. Prema njima, zlostavljanje u djetinjstvu uzrokuje promjene u obrascima pobuđenosti, odgovora na stres i regulaciju stresa (tj. imaju niži prag na stres). Duga izloženost „toksičnom“ okruženju poput zlostavljanja stavlja ovu djecu pod rizik za kognitivna, zdravstvena i bihevioralna oštećenja. Promjena u obrascu pobuđenosti i odgovora na stres može kod mladih povećati sklonost upuštanja u štetna ponašanja poput tučnjave, zloupotrebe droge i alkohola, agresivnosti prema partneru... Nadalje, autori ističu i kako procesiranje informacija o zlostavljanju u djetinjstvu može potaknuti razmišljanja o prihvatljivosti agresije. Dodge i suradnici (1990; prema Herrenkohl i sur., 2022) su ispitali kako procesiranje informacija kod zlostavljane djece može objasniti visoke razine fizičke agresije kod te djece. Oni su zaključili da zlostavljana djeca netočno interpretiraju i odgovaraju na društvene znakove tako što daju pretjerano negativne attribute namjerama drugih, čak i onda kad stvarna prijetnja ne postoji ili je mala. Wolfe i suradnici (2001) su također došli do zaključka da zlostavljanje i zanemarivanje ometaju djetetovu sposobnost da interpretira i odgovori na društvene znakove na prihvatljiv način.

Dok je zlostavljanje u djetinjstvu povezano za brojim negativnim životnim posljedicama, većina zlostavljane djece postiže razinu funkcioniranja iznad one koje bi se očekivala od nekoga tko je rano u životu prošao kroz takve teškoće i stres. Herrenkohl i suradnici (2022) navode da izdržljivost pojedinca koji je prošao kroz traumatska iskustva ovisi o genetici pojedinca, biologiji, temperamentu, osobinama ličnosti i strategijama suočavanja. Ti faktori igraju važnu ulogu u zaštiti pojedinca od negativnih iskustava uzrokovanih zlostavljanjem u djetinjstvu, omogućujući pojedincima da prekinu ciklus počinjenja i doživljavanja nasilja.

Jedina varijabla kod koje nismo dobili značajnu povezanost s nekim drugim varijablama je emocionalno zanemarivanje u djetinjstvu. Ovi rezultati nisu u skalu s rezultatima prijašnjih istraživanja koja su utvrdila da je emocionalno zanemarivanje u djetinjstvu prediktor pojave nasilja u odrasloj dobi (Renner i Whitney, 2012, prema Brennan i sur., 2021). Moguće objašnjenje ovih rezultata možemo pronaći u samoj operacionalizaciji i metodologiji istraživanja emocionalnog zanemarivanja. Robinson

(2024) navodi da su trenutno skale koje se koriste za mjerenje emocionalnog zanemarivanja u djetinjstvu često usmjerene na internalizirane percepcije i osjećaje osobe u trenutku ispitivanja o njihovim odnosu s roditeljima, a ne na mjerljive aspekte povijesti ponašanja roditelja. To čini istraživanja dječjeg emocionalnog zanemarivanja različitim od onoga što se obično preporučuje za istraživanje, a to je nastojanje da pitanja budu kratka, relevantna, nedvosmislena, specifična i objektivna (Robinson, 2024). Subjektivna pitanja, kakva se nalaze u mnogim mjerama emocionalnog zanemarivanja, nemaju objektivnost i stoga su često dvosmislena. Nasuprot tome, mjerenja drugih vrsta nepovoljnih iskustava u djetinjstvu, poput fizičkog, emocionalnog i seksualnog zlostavljanja i fizičkog zanemarivanja se usredotočuju na mjerenje objektivnih iskustava u povijesti djetinjstva pojedinca. To djelomično može objasniti zašto emocionalno zanemarivanje ne ostvaruje ili ima manju korelaciju s nepovoljnim ishodima u usporedbi s drugim vrstama zlostavljanja i zanemarivanja. Također, u slučaju ovog istraživanja čestice emocionalnog zanemarivanja su naknadno sve obrnuto bodovane, što znači da te čestice u upitniku imaju drugačiji ton od ostalih čestica (npr. „Članovi moje obitelji su se međusobno osjećali bliskima“ za emocionalno zanemarivanje i „Osjećao sam da me netko u obitelji mrzi“ za emocionalno nasilje). S obzirom da svih pet čestica emocionalnog zanemarivanja odskače od ostalih čestica u upitniku, to je moglo zbuniti nedovoljno pažljive ispitanike i one koji imaju tendenciju davanja podjednakih odgovora.

Iako se nekoliko korelacija s emocionalnim zanemarivanjem nije pokazalo značajnima, korelacije između ostalih varijabli su bile značajne te s toga djelomično prihvaćamo prvu hipotezu.

U okviru drugog problema utvrdili smo značajne korelacije između dimenzije izbjegavanja i svih pet subskala doživljavanja nasilja u vezi koje su bile niske do umjerene. Također, utvrđene su značajne niske korelacije između dimenzije anksioznosti i doživljavanja nasilja putem interneta, psiho-emocionalnog nasilja i seksualnog nasilja. Što se tiče počinjenja nasilja u vezi, značajne i niske korelacije su utvrđene između dimenzije izbjegavanja i počinjenja nasilja putem interneta, psiho-emocionalnog nasilja i fizičkog nasilja. Korelacije između dimenzije anksioznosti i počinjenja nasilja su sve značajne i niske, osim počinjenja fizičkog nasilja koje nije bilo značajno. Ovi rezultati se slažu s rezultatima prijašnjih istraživanja koja su također utvrdila značajne povezanosti između stilova privrženosti roditeljima i pojave nasilja u partnerskim vezama (Velotti i sur., 2018;

Magorokosho i Mberira, 2020). Velotti i suradnici (2018) su u meta analizi radova o privrženosti i nasilju u vezi utvrdili da većina istraživanja dobiva pozitivne korelacije između izbjegavajuće i anksiozne privrženosti i počinjenja i doživljavanja nasilja u vezi, ali naglašavaju da su te povezanosti niske te da se uglavnom kreću od .13 od .30. Takve smo slične rezultate potvrdili i u ovom istraživanju. S obzirom na to da neke korelacije nisu bile značajne, djelomično potvrđujemo drugu hipotezu.

Osobe koje pokazuju izbjegavajuću privrženost često osjećaju nelagodu u bliskim odnosima i neovisno se ponašaju u vezi, pa se postavlja pitanje zašto trpe doživljavanje nasilja. Moguće je da s obzirom na svoju neovisnost oni bilo kakvo pokazivanje slabosti i teškoća pred drugima smatraju nepodnošljivim jer očekuju da će njihov zahtjev za pomoć biti odbijen kao što je bio u djetinjstvu (Velotti i sur., 2018). Također, takvi pojedinci su skloni podcijeniti psihološku cijenu doživljavanja nasilja u vezi te pogrešno smatraju da su imuni na emocionalne prijetnje (Velotti i sur., 2018). Što se tiče počinjenja nasilja od strane izbjegavajuće privrženih pojedinaca, oni mogu koristiti nasilje kao način kontrole i manipulacije partnera. Mogu kod partnera izazvati jaku želju za prisnosti zbog svoje tendencije povlačenja i napuštanja veze (Waltz, 2000, prema Velotti i sur., 2018). U ovom je istraživanju najveća korelacija za izbjegavajuću privrženost upravo s počinjenjem psihoeemocionalnog nasilja, potvrđujući njihovu tendenciju manipulacije emocijama i psihološkom dobrobiti svog partnera.

Osobe s anksioznom privrženosti pate od straha od napuštanja i imaju visoke razine separacijske anksioznosti, stoga je njima pomisao napuštanja partnera čak i kad doživljavaju nasilje u vezi nezamisliva i uzrokuje preveliku anksioznost. Zbog manjka samopouzdanja i negativne slike o sebi mogu sebe kriviti za doživljeno nasilje. Anksiozno privržene osobe često su i počinitelji nasilja u vezi (Velotti i sur., 2018). Anksiozni pojedinci često postanu pretjerano zahtjevni kad im potrebe nisu zadovoljene te koriste ekstremne načine emocionalne regulacije poput konstante potrebe za uvjerenjem i odobravanjem od strane partnera. Anksiozna privrženost je povezana s počinjenjem nasilnog ponašanja jer anksiozno privržene osobe imaju poteškoća u reguliranju emocionalnih i bihevioralnih odgovora uzrokovanih strahom od odbijanja i napuštanja (Magorokosho i Mberira, 2020). U ovom istraživanju najveća povezanost dimenzije anksioznosti je s počinjenjem nasilje preko interneta, koje uključuje ponašanja poput kontrole partnerovim objava i aktivnosti na društvenim mrežama i sličnim načinima indirektno kontrole. Takvi

pojedinci pokazuju strah i zavisno ponašanje te pokušavaju uspostaviti kontrolu u vezi nadzirući svaki korak svog partnera. Jedna od glavnih kritika protiv teorije privrženosti je to da mnogi pojedinci koji pokazuju nesigurnu privrženost roditeljima ne postaju nasilnici u vezama te da ona obuhvaća samo jedan potencijalni faktor doprinosa nasilju u partnerskim vezama (Chesworth, 2018).

Speranza i suradnici (2022) su u svom istraživanju ispitivali utjecaj privrženosti roditeljima na doživljavanje nasilja u vezi kod žena koje su bile žrtve nasilja. Utvrdili su da su žene koje su doživjele nasilje u vezi pokazale veće razine negativnih iskustava u djetinjstvu koja su stvorila kompleksnu traumu koja je dovelo do nesigurne privrženosti. Autori pretpostavljaju da su ove žene tijekom djetinjstva mogle stvoriti predodžbu da će njihove potrebe uvijek izazvati odbijanje, napuštanje ili kaznu. Iskustvo različitih oblika zlostavljanja od strane skrbnika moglo je uzrokovati da takve žene sebe vide kao bezvrijedne i nevoljene osobe koje zaslužuju nasilje. Nadalje, prihvaćanje činjenice da je osoba bila zlostavljana u djetinjstvu može dovesti do još većih trauma, stoga se pretpostavlja da mnogi niječu iskustva zlostavljanja kako bi zadržali psihološki mir. To međutim dovodi do sličnih tendencija da osoba ne prepoznaje nasilje doživljeno u odrasloj dobi, uključujući i nasilje u partnerskim vezama, i stvaranja začaranog kruga traume i nasilja (Speranza i sur., 2022). Odsutnost figura privrženosti koje odgovaraju na potrebe i pružaju utjehu može utjecati na stvaranje automatskog nepovjerenja prema partneru u vezi. Takvi pojedinci razvijaju vjerovanje da sve veze repliciraju iskustva tijekom djetinjstva, gdje sebe vide kao nedostojne pažnje i bezvrijedne, a druge kao neprijateljske i zastrašujuće. Ovo istraživanje naglašava da značajni prediktor nasilja u vezi nije samo postojanje negativnih iskustava u djetinjstvu već nesuočavanje s traumom koje to iskustvo stvara. Oni ističu važnost pružanja pomoći onima koji doživljavaju nasilje u vezi kako bi mogli prepoznati da rana negativna iskustva imaju bitnu ulogu u doživljavanju nasilja u odrasloj dobi. Na taj način, njegovanjem njihovih sposobnosti samorefleksije i refleksije na ponašanja drugih, može se utjecati na njihovu ranjivost u doživljavanju nasilja u vezi (Speranza i sur., 2022).

Posljednji problem istraživanja bio je ispitati doprinos zlostavljanja u djetinjstvu i dimenzija privrženosti roditeljima u objašnjenju doživljavanja i počinjenja nasilja u mladenačkim vezama. Hipoteza je bila da očekujemo da će i zlostavljanje u djetinjstvu i privrženost roditeljima biti značajan pozitivan prediktor u objašnjenju doživljavanja i

počinjenja nasilja u vezi. Nakon prvog koraka analize pokazalo se da je dimenzija izbjegavanja značajan prediktor za svih pet vrsta doživljavanja nasilja u vezi, dok je dimenzija anksioznosti bila prediktivna samo za psiho-emocionalno nasilje. Isto tako se pokazalo da je dimenzija izbjegavanja značajan prediktor samo za počinjenje psiho-emocionalnog nasilja, dok je dimenzija anksioznosti prediktivna za počinjenje nasilja putem interneta, kontrole i nadzora te seksualnog nasilja. Nakon drugog koraka analize se pokazalo da je emocionalno nasilje u djetinjstvu prediktivno za doživljavanje psiho-emocionalnog nasilja u vezi. Seksualno nasilje u djetinjstvu je značajan prediktor za doživljavanje kontrole i nadzora, psiho-emocionalnog, fizičkog i seksualnog nasilje. Fizičko zanemarivanje se pokazalo kao značajan prediktor za doživljavanje fizičkog nasilja u vezi. Kod počinjenja nasilja se pokazalo da je emocionalno nasilje u djetinjstvu značajan prediktor počinjenja kontrole i nadzora i psiho-emocionalnog nasilja u vezi te da je seksualno nasilje u djetinjstvu je značajan prediktor za počinjenje fizičkog i seksualnog nasilja. S obzirom na to da i zlostavljanje u djetinjstvu i privrženost roditeljima objašnjava samo neke oblike doživljavanja i počinjenja nasilja, hipotezu djelomično prihvaćamo.

Iz rezultata vidimo da su emocionalno nasilje i seksualno nasilje jedina dva prediktora zlostavljanja u djetinjstvu koja su se pokazala značajnima za doživljavanje i počinjenje nasilja u vezi, izuzev fizičkog zanemarivanja koje je značajan prediktor doživljavanja fizičkog nasilja u vezi. Takve su rezultate (osim za fizičko zanemarivanje) dobili i LoCascio i suradnici (2021). Prema njima, za objašnjenje utjecaja emocionalnog nasilja u djetinjstvu na nasilje u vezi ključna je privrženost roditeljima. Sigurna privrženost je ključna za razvoj modela o međuljudskim odnosima. Djeca koja su nesigurno privržena osjećat će strah i anksioznost te će gledati na svijet kao mjesto puno odbijanja i nedostatka sigurnosti. Zlostavljanje u djetinjstvu, uključujući emocionalno nasilje, može doprinijeti razvoju nesigurne privrženosti koja je povezana s nasiljem u vezi u odrasloj dobi. Istraživači posebice izdvajaju utjecaj emocionalnog nasilja te smatraju da se ono nalazi u pozadini svih drugih oblika nasilja i da zbog toga ostavlja najdugoročnije i najteže posljedice (Richards i sur., 2017). Emocionalno nasilje u djetinjstvu može spriječiti pojedince da „nauče“ i „vježbaju“ cijeli raspon emocija u bitnim godinama života (tj. u dojenačkoj dobi sa skrbnikom). Zbog toga žrtve emocionalnog zlostavljanja mogu patiti od emocionalnih deficita koji negativno utječu na međuljudske odnose u odrasloj dobi. Nadalje, emocionalno nasilje može dovesti do razvoja unutarnjeg modela sebe kao lošeg, bezvrijednog i nesposobnog što može dovesti do veće tolerancije nasilja u vezi (LoCascio i

sur., 2021). Herrenkohl i suradnici (2022) opisuju kako nesigurna privrženost roditeljima i nedostatak topline i njege u nasilnom kućanstvu utječu na zlostavljano dijete. Djeca u nasilnom kućnom okruženju su sklonija razvoju privrženosti koja je adaptivna za to okruženje (poput izbjegavajuće i dezorganizirane privrženosti), ali je maladaptivna u okruženjima gdje je prijetnja nasiljem niska. Stalna briga za vlastitu sigurnost i nemogućnost oslanjanja na druge za zaštitu doprinose nepogodnostima s kojima se suočavaju djeca koja započnu život u nasilnom okruženju i s nesigurnom privrženosti.

Seksualno nasilje u djetinjstvu se pokazalo kao najsnažniji prediktor nasilja u vezi. Veći utjecaj seksualnog nasilja u odnosu na druge vrste zlostavljanja u djetinjstvu su potvrdili i drugi istraživači (McMahon i sur., 2015; LoCascio i sur., 2021). Seksualno nasilje od strane člana obitelji ostavlja teške posljedice za razvoj „poimanja sebe“, s dugoročnim posljedicama na psihološko i međuljudsko funkcioniranje (LoCascio i sur., 2021). Seksualno nasilje u djetinjstvu može poremetiti temeljne neurobiološke strukture uključene u odgovore na stres i kritičko razmišljanje te povećati osjetljivost na razvoj depresije i podložnost vanjskim utjecajima (Afifi i sur., 2009; Kendler i sur., 2004, prema McMahon i sur., 2015). Kad osobe koje su bile seksualno zlostavljane u djetinjstvu doživljavaju nasilje u vezi često se služe depersonalizacijom i derealizacijom koje im pomažu stvoriti distancu u neizbježnim situacijama, poput nasilja. Također, veći je rizik od ponovnog doživljavanja seksualnog nasilja jer dovodi do poremećaja obrade informacija u rizičnoj situaciji, tj. do slabog prepoznavanja rizika i sigurne prosudbe društvenih situacija (Krause-Utz i sur., 2021). Pojedinci koji su bili seksualno zlostavljani ujedno su i pod većim rizikom od počinjenja nasilja u vezi (Cubellis i sur., 2018).

Kaufman-Parks i suradnici (2018) su utvrdili da rana iskustva u obitelji, uključujući zlostavljanje u djetinjstvu i privrženost roditeljima, utječu na predviđanje iskustva nasilja u vezi tijekom cijelog života. Sukladno tome, velik naglasak stavljaju na intervencijske programe i programe prevencije nasilja koji bi istaknuli važnost ranih iskustava u djetinjstvu na trenutne partnerske veze pojedinca. Navode da se programi prevencije nasilja u vezama mladih fokusiraju na spolne stereotipe, potiču konstruktivnu komunikaciju među partnerima, uče o strategijama rješavanja konflikta, potiču jednakost u vezi i jačanje samopouzdanja pojedinca. Iako su sve ove strategije bitne za borbu protiv nasilja u vezi, dugoročne posljedice ovih programa mogu se znatno poboljšati prepoznavanjem i uključivanjem ranih obiteljskih iskustava. Isto tako, intervencijski

programi za muškarce koji čine nasilje u vezi često imaju feminističko ili kognitivno-bihevioralni pristup kojem je fokus izazvati počiniteljevo pravo da kontrolira partnera i da ga poduči alternativama nasilja kroz konstruktivnu komunikaciju i tehnike kontrole bijesa. S obzirom da je uspješnost ovih programa u sprječavanju ponovnog počinjenja nasilja relativno mala, autori predlažu da fokus mora biti na razotkrivanju i interpretiranju obiteljskih čimbenika koji imaju ulogu u pojavi nasilja u vezi (Kaufman-Parks i sur., 2018).

Ovo istraživanje, kao i većina istraživanja nasilja u vezi, ima svoje nedostatke. Prvo je relativno malen broj ispitanika. U istraživanju je sudjelovao 171 ispitanik, a za jasnije rezultate i veći postotak osoba koje su doživjele ili počinile nasilje u vezi, kao i veću zastupljenost drugih privrženosti osim sigurne privrženosti, broj ispitanika bi trebao biti što veći. Možda i najveći nedostatak ovog istraživanja je oslanjanje na retrospektivne samoprocjene zlostavljanja u djetinjstvu, dimenzija privrženosti roditeljima i nasilja u vezi, bez ikakvih drugih podataka. Neka su istraživanja utvrdila da jednokratne retrospektivne procjene nasilja u vezi umanjuju učestalost fizičkog nasilja i prijetecćeg ponašanja u usporedbi s cjelokupnim podacima prikupljenim iz više izvora (Jouriles i sur., 2005). Buduća istraživanja bi trebala koristiti svestranije kriterije za zlostavljanje u djetinjstvu i nasilje u vezi. Također, postoje nalazi da su samoprocjene zlostavljanja u djetinjstvu niže od stvarnih zabilježenih razina nasilja, što sugerira da se ispitanici kod retrospekcije zaboravljaju prijaviti nasilje tamo gdje je ono postojalo (Ehrensaft i sur., 2003, prema McMahon i sur., 2015). Widom i Morris (1997) su usporedili prisjećanje odraslih o zlostavljanju u djetinjstvu i zapise slučaja o zlostavljanju te su pronašli da značajan dio ispitanika nije prijavio iskustva zlostavljanja pri retrospekcijskom prisjećanju. Dakle, oslanjanje na retrospektivne izvještaje o zlostavljanju u djetinjstvu mogu iskriviti stvarni odnos zlostavljanja i njegova ishoda u odrasloj dobi. Također, pokazalo se da kad ispitanici istovremeno izvještavaju o iskustvu zlostavljanja u djetinjstvu i o funkcioniranju trenutne veze mogu nenamjerno reinterpretirati povijest iskustva zlostavljanja s obzirom na trenutne okolnosti te povećati ili umanjiti trenutne razine nasilja s obzirom na prijašnje razine nasilja (Colman i Widom, 2004).

Nadalje, u istraživanje nisu bile uključene neke druge varijable koje mogu utjecati na odnos zlostavljanja u djetinjstvu, privrženosti roditeljima i nasilja u vezi. Većina istraživanja ne kontrolira faktore poput obrazovanja roditelja, socioekonomskog statusa

obitelji, bračnog statusa roditelja, susjedstva u kojem pojedinac živi... Nalazi sugeriraju da su zlostavljanje u djetinjstvu i nasilje u vezi neravnomjerno raspoređeni u populaciji te da se češće događaju u obiteljima s društvenim i ekonomskim nepogodnostima. Bez kontrole ovih faktora ne možemo biti sigurni da li povezanost između zlostavljanja u djetinjstvu i nasilja u vezi postoji upravo zbog tih nepogodnih faktora, ili nastaje kroz odnos uzroka i posljedica veze u kojoj zlostavljanje u djetinjstvu povećava rizik za buduće doživljavanje i počinjenje nasilja u vezi (Fang i Corso, 2008).

6. Zaključak

1. a) Utvrđena je pozitivna povezanost između svih oblika zlostavljanja u djetinjstvu (fizičko nasilje, emocionalno nasilje, seksualno nasilje, emocionalno zanemarivanje i fizičko zanemarivanje) i različitih oblika doživljavanja nasilja u vezi (nasilje putem interneta, kontrola i nadzor, psiho-emocionalno nasilje, fizičko nasilje i seksualno nasilje), osim povezanosti između emocionalnog zanemarivanja i doživljavanjem nasilja putem interneta te kontrole i nadzora.

b) Utvrđena je pozitivna povezanost između svih oblika zlostavljanja u djetinjstvu (fizičko nasilje, emocionalno nasilje, seksualno nasilje, emocionalno zanemarivanje i fizičko zanemarivanje) i različitih oblika počinjenja nasilja u vezi (nasilje putem interneta, kontrola i nadzor, psiho-emocionalno nasilje, fizičko nasilje i seksualno nasilje), osim povezanosti između emocionalnog zanemarivanja te kontrole i nadzora, fizičkog nasilja i seksualnog nasilja.

2. a) Utvrđena je pozitivna povezanost između dimenzija privrženosti roditeljima (dimenzija izbjegavanja i dimenzija anksioznosti) i različitih oblika doživljavanja nasilja u vezi (nasilje putem interneta, kontrola i nadzor, psiho-emocionalno nasilje, fizičko nasilje i seksualno nasilje), osim povezanosti između dimenzije anksioznosti i doživljavanja kontrole i nadzora te fizičkog nasilja.

b) Utvrđena je pozitivna povezanost između dimenzija privrženosti roditeljima (dimenzija izbjegavanja i dimenzija anksioznosti) i različitih oblika počinjenja nasilja u vezi (nasilje putem interneta, kontrola i nadzor, psiho-emocionalno nasilje, fizičko nasilje i

seksualno nasilje), osim povezanosti između dimenzije izbjegavanja i počinjenja kontrole i nadzora te seksualnog nasilja te dimenzije anksioznosti i počinjenja fizičkog nasilja.

3. a) Provjerom doprinosa različitih oblika zlostavljanja u djetinjstvu u objašnjenju doživljavanja nasilja u vezi utvrđeno je da je emocionalno nasilje značajan prediktor doživljavanja psiho-emocionalnog nasilja, da je seksualno nasilje značajan prediktor doživljavanja kontrole i nadzora, psiho-emocionalnog nasilja, fizičkog nasilja i seksualnog nasilja te da je fizičko zanemarivanje značajan prediktor doživljavanja fizičkog nasilja.

Provjerom doprinosa različitih oblika zlostavljanja u djetinjstvu u objašnjenju počinjenja nasilja u vezi utvrđeno je da je emocionalno nasilje značajan prediktor počinjenja kontrole i nadzora i psiho-emocionalnog nasilja te da je seksualno nasilje značajan prediktor počinjenja fizičkog i seksualnog nasilja.

b) Provjerom doprinosa dimenzija privrženosti roditeljima u objašnjenju doživljavanja nasilja u vezi utvrđeno je da je dimenzija izbjegavanja značajan prediktor za sve vrste doživljavanja nasilja u vezi, a dimenzija anksioznosti je značajan prediktor doživljavanja psiho-emocionalnog nasilja.

Provjerom doprinosa dimenzija privrženosti roditeljima u objašnjenju počinjenja nasilja u vezi utvrđeno je da je dimenzija izbjegavanja značajan prediktor počinjenja psiho-emocionalnog nasilja, a dimenzija anksioznosti je značajan prediktor počinjenja nasilja putem interneta, kontrole i nadzora te seksualnog nasilja.

7. Literatura

- Ahmadabadi, Z., Najman, J. M., Williams, G. M. i Clavarino, A. M. (2020). Income, gender, and forms of intimate partner violence. *Journal of interpersonal violence*, 35(23-24), 5500-5525.
- Ahmadabadi, Z., Najman, J. M., Williams, G. M., Clavarino, A. M. i d'Abbs, P. (2021). Gender differences in intimate partner violence in current and prior relationships. *Journal of interpersonal violence*, 36(1-2), 915-937.
- Ajduković, M., Ručević, S. i Šincek, D. (2007). Konstrukcija upitnika samoiskaza devijantnog i delinkventnog ponašanja mladih. U: Keresteš, G., Brković, I.,

Butković, A. (ur.), *Sažeci priopćenja – 18. dani Ramira i Zorana Bujasa, Zagreb: Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, 81.*

- Ali, P. A. i Naylor, P. B. (2013). Intimate partner violence: A narrative review of the feminist, social and ecological explanations for its causation. *Aggression and Violent Behavior, 18*(6), 611-619.
- Allison, C. J., Bartholomew, K., Maysless, O. i Dutton, D. G. (2008). Love as a battlefield: Attachment and relationship dynamics in couples identified for male partner violence. *Journal of family issues, 29*(1), 125-150.
- Archer, J. (2000). Sex differences in aggression between heterosexual partners: a meta-analytic review. *Psychological bulletin, 126*(5), 651.
- Babcock, J. C., Snead, A. L., Bennett, V. E. i Armenti, N. A. (2019). Distinguishing subtypes of mutual violence in the context of self-defense: Classifying types of partner violent couples using a modified conflict tactics scale. *Journal of family violence, 34*, 687-696.
- Bartholomew, K. i Horowitz, L. M. (1991). Attachment styles among young adults: a test of a four-category model. *Journal of personality and social psychology, 61*(2), 226.
- Berk, L. E. (2015). *Dječja razvojna psihologija*. Naklada Slap
- Bernstein, D. P., Stein, J. A., Newcomb, M. D., Walker, E., Pogge, D., Ahluvalia, T., ... i Zule, W. (2003). Development and validation of a brief screening version of the Childhood Trauma Questionnaire. *Child abuse & neglect, 27*(2), 169-190.
- Black, M. C., Basile, K. C., Breiding, M. J., Smith, S. G., Walters, M. L., Merrick, M. T. i Stevens, M. R. (2011). National intimate partner and sexual violence survey. *Atlanta, GA: Centers for Disease Control and Prevention, 75.*
- Bowlby, J. (1988). Developmental psychiatry comes of age. *The American journal of psychiatry, 145*(1), 1-10.
- Brennan, C. L., Borgman, R. A., Watts, S. S., Wilson, R. A. i Swartout, K. M. (2021). Childhood neglect history, depressive symptoms, and intimate partner violence

perpetration by college students. *Journal of interpersonal violence*, 36(23-24), NP12576-NP12599.

Capaldi, D. M., Knoble, N. B., Shortt, J. W. i Kim, H. K. (2012). A systematic review of risk factors for intimate partner violence. *Partner abuse*, 3(2), 231-280.

Carr, A., Duff, H. i Craddock, F. (2020). A systematic review of reviews of the outcome of noninstitutional child maltreatment. *Trauma, Violence, & Abuse*, 21(4), 828-843.

Chesworth, B. R. (2018). Intimate partner violence perpetration: Moving toward a comprehensive conceptual framework. *Partner abuse*, 9(1), 75-100.

Cho, H., Seon, J., Choi, G. Y., An, S., Kwon, I., Choi, Y. J., ... i Yun, S. H. (2020). Gender differences in intimate partner violence victimization, help-seeking, and outcomes among college students. *Advances in Social Work*, 20(1), 22-44.

Colman, R. A. i Widom, C. S. (2004). Childhood abuse and neglect and adult intimate relationships: A prospective study. *Child abuse & neglect*, 28(11), 1133-1151.

Cubellis, M. A., Peterson, B. E., Henninger, A. M. i Lee, D. (2018). Childhood sexual abuse and antisocial traits and behaviors: A gendered examination of the factors associated with perpetration of intimate partner violence. *Journal of interpersonal violence*, 33(20), 3125-3161.

Curtis, A., Harries, T., Pizzirani, B., Hyder, S., Baldwin, R., Mayshak, R., ... i Miller, P. (2023). Childhood predictors of adult intimate partner violence perpetration and victimization. *Journal of family violence*, 38(8), 1591-1606.

Dardis, C. M., Dixon, K. J., Edwards, K. M. i Turchik, J. A. (2015). An examination of the factors related to dating violence perpetration among young men and women and associated theoretical explanations: A review of the literature. *Trauma, Violence, & Abuse*, 16(2), 136-152.

DiLillo, D., Lewis, T. i Loreto-Colgan, A. D. (2007). Child maltreatment history and subsequent romantic relationships: Exploring a psychological route to dyadic difficulties. *Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma*, 15(1), 19-36.

- Dim, E. E. i Elabor-Idemudia, P. (2018). Prevalence and predictors of psychological violence against male victims in intimate relationships in Canada. *Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma*, 27(8), 846-866.
- Dutton, D. G. i White, K. R. (2012). Attachment insecurity and intimate partner violence. *Aggression and violent behavior*, 17(5), 475-481.
- Dutton, D. G., Saunders, K., Starzomski, A. i Bartholomew, K. (1994). Intimacy-anger and insecure attachment as precursors of abuse in intimate relationships 1. *Journal of applied social psychology*, 24(15), 1367-1386.
- Edwards, K. M., Dixon, K. J., Gidycz, C. A. i Desai, A. D. (2014). Family-of-origin violence and college men's reports of intimate partner violence perpetration in adolescence and young adulthood: The role of maladaptive interpersonal patterns. *Psychology of Men & Masculinity*, 15(2), 234.
- Evans, K. E., Schmidt-Sane, M. M., Bender, A. E., Berg, K. A. i Holmes, M. R. (2022). Children's exposure to intimate partner violence and acceptance or appraisals of IPV: A systematic review. *Journal of family violence*, 37(8), 1301-1319.
- Fang, X. i Corso, P. S. (2008). Gender differences in the connections between violence experienced as a child and perpetration of intimate partner violence in young adulthood. *Journal of Family Violence*, 23, 303-313.
- Fedina, L., Hong, S., Rousson, A., Graham, L., Lee, J. O. i Herrenkohl, T. I. (2024). Childhood maltreatment and intimate partner violence perpetration in adulthood: an investigation into proximal and distal risk factors across the Life Course. *Journal of family violence*, 39(2), 247-258.
- Foshee, V. A., Bauman, K. E. i Linder, G. F. (1999). Family violence and the perpetration of adolescent dating violence: Examining social learning and social control processes. *Journal of Marriage and the Family*, 331-342.
- García-Carpintero-Muñoz, M. D. L. Á., Tarrío-Concejero, L., Gil-García, E., Pórcel-Gálvez, A. M. i Barrientos-Trigo, S. (2023). Short version of the Multidimensional Scale of Dating Violence (MSDV 2.0) in Spanish-language: Instrument

- development and psychometric evaluation. *Journal of Advanced Nursing*, 79(4), 1610-1631.
- Gardner, F. L. i Moore, Z. E. (2008). Understanding clinical anger and violence: The anger avoidance model. *Behavior Modification*, 32, 897–912.
- Gay, L. E., Harding, H. G., Jackson, J. L., Burns, E. E. i Baker, B. D. (2013). Attachment style and early maladaptive schemas as mediators of the relationship between childhood emotional abuse and intimate partner violence. *Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma*, 22(4), 408-424.
- Ghasemi, A. i Zahediasl, S. (2012). Normality tests for statistical analysis: a guide for non-statisticians. *International journal of endocrinology and metabolism*, 10(2), 486.
- Goncy, E. A., Farrell, A. D. i Sullivan, T. N. (2018). Patterns of change in adolescent dating victimization and aggression during middle school. *Journal of youth and adolescence*, 47, 501-514.
- Grych, J. H. i Kinsfogel, K. M. (2010). Exploring the role of attachment style in the relation between family aggression and abuse in adolescent dating relationships. *Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma*, 19(6), 624-640.
- Herrenkohl, T. I., Fedina, L., Roberto, K. A., Raquet, K. L., Hu, R. X., Rousson, A. N. i Mason, W. A. (2022). Child maltreatment, youth violence, intimate partner violence, and elder mistreatment: A review and theoretical analysis of research on violence across the life course. *Trauma, Violence, & Abuse*, 23(1), 314-328.
- Hines, D. A. i Saudino, K. J. (2003). Gender differences in psychological, physical, and sexual aggression among college students using the Revised Conflict Tactics Scales. *Violence and victims*, 18(2), 197-217.
- Hokoda, A., Martin Del Campo, M. A. i Ulloa, E. C. (2012). Age and gender differences in teen relationship violence. *Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma*, 21(3), 351-364.

- Holt, S., Buckley, H. i Whelan, S. (2008). The impact of exposure to domestic violence on children and young people: A review of the literature. *Child abuse & neglect*, 32(8), 797-810.
- Holtzworth-Munroe, A., Stuart, G. L. i Hutchinson, G. (1997). Violent versus nonviolent husbands: Differences in attachment patterns, dependency, and jealousy. *Journal of family psychology*, 11(3), 314.
- Joksimovic, N., Vallières, F. i Hyland, P. (2024). Gender differences in intimate partner violence: Risk factors and associations with suicide. *Psychological trauma: theory, research, practice, and policy*, 16(3), 470.
- Jouriles, E. N., McDonald, R., Garrido, E., Rosenfield, D. i Brown, A. S. (2005). Assessing aggression in adolescent romantic relationships: Can we do it better?. *Psychological assessment*, 17(4), 469.
- Jung, H., Herrenkohl, T. I., Skinner, M. L., Lee, J. O., Klika, J. B. i Rousson, A. N. (2019). Gender differences in intimate partner violence: A predictive analysis of IPV by child abuse and domestic violence exposure during early childhood. *Violence against women*, 25(8), 903-924.
- Kamenov, Ž. i Jelić, M. (2003). Validacija instrumenta za mjerenje privrženosti u različitim vrstama bliskih odnosa: Modifikacija Brennanova Inventara iskustava u bliskim vezama. *Suvremena psihologija*, 6(1).
- Karakoc, B., Gülseren, L., Birmay, Ç. A. M., Gülseren, Ş., Tenekeci, N. i Levent, M. E. T. E. (2015). Prevalence of intimate partner violence and associated factors. *Nöro Psikiyatri Arşivi*, 52(4), 324.
- Karakurt, G., Keiley, M. i Posada, G. (2013). Intimate relationship aggression in college couples: Family-of-origin violence, egalitarian attitude, attachment security. *Journal of family violence*, 28(6), 561-575.
- Kaufman-Parks, A. M., DeMaris, A., Giordano, P. C., Manning, W. D. i Longmore, M. A. (2018). Intimate partner violence perpetration from adolescence to young adulthood: Trajectories and the role of familial factors. *Journal of family violence*, 33, 27-41.

- Kline, R. B. (2011). Convergence of structural equation modeling and multilevel modeling. *The SAGE handbook of innovation in social research methods*, 562-589.
- Kokorić, B. S. (2006). Uloga roditeljske skrbi u formiranju stilova privrženosti djece u djetinjstvu i odrasloj dobi. *Dijete i društvo*, 8(1), 65-84.
- Krause-Utz, A., Dierick, T., Josef, T., Chatzaki, E., Willem, A., Hoogenboom, J. i Elzinga, B. (2021). Linking experiences of child sexual abuse to adult sexual intimate partner violence: the role of borderline personality features, maladaptive cognitive emotion regulation, and dissociation. *Borderline personality disorder and emotion dysregulation*, 8, 1-12.
- Lee, M., Reese-Weber, M. i Kahn, J. H. (2014). Exposure to family violence and attachment styles as predictors of dating violence perpetration among men and women: A mediational model. *Journal of interpersonal violence*, 29(1), 20-43.
- Lewis, S. F. i Fremouw, W. (2001). Dating violence: A critical review of the literature. *Clinical psychology review*, 21(1), 105-127.
- Li, S., Zhao, F. i Yu, G. (2019). Childhood maltreatment and intimate partner violence victimization: A meta-analysis. *Child abuse & neglect*, 88, 212-224.
- Li, S., Zhao, F. i Yu, G. (2020). A meta-analysis of childhood maltreatment and intimate partner violence perpetration. *Aggression and violent behavior*, 50, 101362.
- Lo, C. K., Chan, K. L. i Ip, P. (2019). Insecure adult attachment and child maltreatment: A meta-analysis. *Trauma, Violence, & Abuse*, 20(5), 706-719.
- LoCascio, M., Infurna, M. R., Guarnaccia, C., Mancuso, L., Bifulco, A. i Giannone, F. (2021). Does childhood psychological abuse contribute to intimate partner violence victimization? An investigation using the childhood experience of care and abuse interview. *Journal of interpersonal violence*, 36(9-10), NP4626-4652.
- Løken, P. M. H. M. i Reigstad, H. L. (2012). *Associations between childhood trauma, childhood sexual abuse, and adult psychological symptomatology*. Master's thesis, The University of Bergen.

- Machado, A., Sousa, C. i Cunha, O. (2024). Bidirectional violence in intimate relationships: A systematic review. *Trauma, Violence, & Abuse, 25*(2), 1680-1694.
- Magorokosho, N. K. i Mberira, M. (2020). Attachment styles as predictors of intimate partner violence: A retrospective study with a student population. *Journal of Psychology in Africa, 30*(3), 192-196.
- Manchikanti Gómez, A. (2011). Testing the cycle of violence hypothesis: Child abuse and adolescent dating violence as predictors of intimate partner violence in young adulthood. *Youth & society, 43*(1), 171-192.
- Mathews, B., Pacella, R., Scott, J. G., Finkelhor, D., Meinck, F., Higgins, D. J., ... i Dunne, M. P. (2023). The prevalence of child maltreatment in Australia: findings from a national survey. *Medical journal of Australia, 218*, S13-S18.
- Mauricio, A. M., Tein, J.-Y. i Lopez, F. G. (2007). Borderline and Antisocial Personality Scores as Mediators Between Attachment and Intimate Partner Violence. *Violence and Victims, 22*(2), 139–157.
- McMahon, K., Hoertel, N., Wall, M. M., Okuda, M., Limosin, F. i Blanco, C. (2015). Childhood maltreatment and risk of intimate partner violence: A national study. *Journal of psychiatric research, 69*, 42-49.
- Mikulincer, M. i Shaver, P. R. (2012). An attachment perspective on psychopathology. *World Psychiatry, 11*(1), 11-15.
- Olsen, J. P., Parra, G. R. i Bennett, S. A. (2010). Predicting violence in romantic relationships during adolescence and emerging adulthood: A critical review of the mechanisms by which familial and peer influences operate. *Clinical psychology review, 30*(4), 411-422.
- Patra, P., Prakash, J., Patra, B. i Khanna, P. (2018). Intimate partner violence: Wounds are deeper. *Indian journal of psychiatry, 60*(4), 494-498.
- Peng, C., Cheng, J., Rong, F., Wang, Y. i Yu, Y. (2023). Psychometric properties and normative data of the childhood trauma questionnaire-short form in Chinese adolescents. *Frontiers in psychology, 14*, 1130683.

- Rapoza, K. A. i Baker, A. T. (2008). Attachment styles, alcohol, and childhood experiences of abuse: An analysis of physical violence in dating couples. *Violence and victims, 23*(1), 52-65.
- Reid, R. J., Bonomi, A. E., Rivara, F. P., Anderson, M. L., Fishman, P. A., Carrell, D. S. i Thompson, R. S. (2008). Intimate partner violence among men: Prevalence, chronicity, and health effects. *American journal of preventive medicine, 34*(6), 478-485.
- Richards, T. N., Tillyer, M. S. i Wright, E. M. (2017). Intimate partner violence and the overlap of perpetration and victimization: Considering the influence of physical, sexual, and emotional abuse in childhood. *Child abuse & neglect, 67*, 240-248.
- Rind, B. i Tromovitch, P. (1997). A meta-analytic review of findings from national samples on psychological correlates of child sexual abuse. *Journal of Sex Research, 34*(3), 237-255.
- Robinson, S. (2024). *Objective Measures of Childhood Emotional Neglect* (Master's thesis, Western Carolina University).
- Scherer, H. L., Snyder, J. A. i Fisher, B. S. (2016). Intimate partner victimization among college students with and without disabilities: Prevalence of and relationship to emotional well-being. *Journal of Interpersonal Violence, 31*(1), 49-80.
- Shaver, P. R. i Mikulincer, M. (2007). Adult attachment strategies and the regulation of emotion. *Handbook of emotion regulation, 446*, 465.
- Sianko, N., Kunkel, D., Thompson, M. P., Small, M. A. i McDonell, J. R. (2019). Trajectories of dating violence victimization and perpetration among rural adolescents. *Journal of youth and adolescence, 48*, 2360-2376.
- Smith-Marek, E. N., Cafferky, B., Dharnidharka, P., Mallory, A. B., Dominguez, M., High, J., ... i Mendez, M. (2015). Effects of childhood experiences of family violence on adult partner violence: A meta-analytic review. *Journal of Family Theory & Review, 7*(4), 498-519.

- Smyth, E. J., Gardner, F. L., Marks, D. R. i Moore, Z. E. (2017). An exploration of the mediators between childhood maltreatment and intimate partner violence. *Violence and victims, 32*(4), 567-583.
- Spencer, C. M., Stith, S. M. i Cafferky, B. (2019). Risk markers for physical intimate partner violence victimization: A meta-analysis. *Aggression and violent behavior, 44*, 8-17.
- Spencer, C. M., Stith, S. M. i Cafferky, B. (2022). What puts individuals at risk for physical intimate partner violence perpetration? A meta-analysis examining risk markers for men and women. *Trauma, Violence, & Abuse, 23*(1), 36-51.
- Speranza, A. M., Farina, B., Bossa, C., Fortunato, A., Maggiora Vergano, C., Palmiero, L., ... i Liotti, M. (2022). The role of complex trauma and attachment patterns in intimate partner violence. *Frontiers in psychology, 12*, 769584.
- Stefania, C., Rogier, G., Beomonte Zobel, S. i Velotti, P. (2023). The relation of anxiety and avoidance dimensions of attachment to intimate partner violence: A meta-analysis about victims. *Trauma, Violence, & Abuse, 24*(2), 1047-1062.
- Steinskog, D. J., Tjøstheim, D. B. i Kvamstø, N. G. (2007). A cautionary note on the use of the Kolmogorov–Smirnov test for normality. *Monthly Weather Review, 135*(3), 1151-1157.
- Stith, S. M., Rosen, K. H., Middleton, K. A., Busch, A. L., Lundeberg, K. i Carlton, R. P. (2000). The intergenerational transmission of spouse abuse: A meta-analysis. *Journal of Marriage and Family, 62*(3), 640-654.
- Stover, C. S., Choi, M. J. i Mayes, L. C. (2018). The moderating role of attachment on the association between childhood maltreatment and adolescent dating violence. *Children and youth services review, 94*, 679-688.
- Škrbac, I. (2012). *Razvoj privrženosti* (Doctoral dissertation, Josip Juraj Strossmayer University of Osijek. Faculty of Humanities and Social Sciences. Department of Psychology).

- Tarriño-Concejero, L., Cerejo, D., Arnedillo-Sánchez, S., Praena-Fernández, J. M. i García-Carpintero Muñoz, M. Á. (2024, March). Cross-cultural adaptation and validation of the Portuguese Version of the Multidimensional Scale of Dating Violence 2.0 in young university students. In *Healthcare* (Vol. 12, No. 7, p. 759). MDPI.
- Taylor, B. G. i Mumford, E. A. (2016). A national descriptive portrait of adolescent relationship abuse: Results from the national survey on teen relationships and intimate violence. *Journal of interpersonal violence, 31*(6), 963-988.
- Ustuner Top, F. i Cam, H. H. (2021). Childhood maltreatment among university students in Turkey: prevalence, demographic factors, and health-related quality of life consequences. *Psychology, Health & Medicine, 26*(5), 543-554.
- Vasta, R., Haith, M. i Miller, A. (1998): *Dječja psihologija*. Naklada Slap
- Velotti, P., Beomonte Zobel, S., Rogier, G. i Tambelli, R. (2018). Exploring relationships: A systematic review on intimate partner violence and attachment. *Frontiers in psychology, 9*, 1166.
- Velotti, P., Rogier, G., Beomonte Zobel, S., Chirumbolo, A. i Zavattini, G. C. (2022). The relation of anxiety and avoidance dimensions of attachment to intimate partner violence: A meta-analysis about perpetrators. *Trauma, Violence, & Abuse, 23*(1), 196-212.
- Voith, L. A., Anderson, R. E. i Cahill, S. P. (2020). Extending the ACEs framework: Examining the relations between childhood abuse and later victimization and perpetration with college men. *Journal of Interpersonal Violence, 35*(17-18), 3487-3512.
- Wadgave, U. (2019). Parametric test for non-normally distributed continuous data: For and against. *Electronic Physician, 11*(2), 7468-7470.
- Wekerle, C. i Wolfe, D. A. (1998). The role of child maltreatment and attachment style in adolescent relationship violence. *Development and psychopathology, 10*(3), 571-586.

- White, S. J., Sin, J., Sweeney, A., Salisbury, T., Wahlich, C., Montesinos Guevara, C. M., ... i Mantovani, N. (2024). Global prevalence and mental health outcomes of intimate partner violence among women: a systematic review and meta-analysis. *Trauma, Violence, & Abuse*, 25(1), 494-511.
- Whitfield, C. L., Anda, R. F., Dube, S. R. i Felitti, V. J. (2003). Violent childhood experiences and the risk of intimate partner violence in adults: Assessment in a large health maintenance organization. *Journal of interpersonal violence*, 18(2), 166-185.
- Widom, C. S. i Morris, S. (1997). Accuracy of adult recollections of childhood victimization, Part 2: Childhood sexual abuse. *Psychological assessment*, 9(1), 34.
- Widom, C. S. i Wilson, H. W. (2014). Intergenerational transmission of violence. *Violence and mental health: Its manifold faces*, 27-45.
- Wolfe, D. A., Scott, K., Wekerle, C., & Pittman, A. L. (2001). Child maltreatment: Risk of adjustment problems and dating violence in adolescence. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 40(3), 282–289.